Prijs f 0.50

4e JAARGANG No. 7
JULI 1950

NEDERLAND POLEN

UIT DE INHOUD:

UITGAVE DER VERENIGING NEDERLAND—POLEN

Aan onze lezers

De Ver. Nederland—Polen organiseert, zoals elk jaar op de dag van de bevrijding van Polen, de nationale feestdag, een speciale avond, welke gewijd is aan de versterking en verdieping van de culturele vriendschapsbanden tussen beide landen.

Haakon Stotijn

Viering nationale feestdag

Henriette Bosmans

Nederlandse kunstenaars van naam verlenen op deze avond, die plaats zal vinden op Vrijdag 21 Juli 20 uur a.s. in de grote zaal van Krasnapolsky te Amsterdam, hun medewerking.

HENRIETTE BOSMANS

speelt pianowerken van Chopin, o.a. Nocturne op. 48 no. 1, Rondo op. 1, Nocturne op. 15 no. 2, alsmede Mazurka's en Polonaise's.

HAAKON STOTIJN

speelt o.a. de Sonatine van Antoni Szolowski.

ROBERT SOBELS

draagt een belangwekkende vertelling voor van de onlangs verongelukte Poolse schrijver en gezant in Nederland Ksawery Pruszyński „Een granaten rozenkrans".

VICTOR VAN VRIESLAND

voorzitter van de Nederlandse PEN-club, wijdt enige woorden aan de Poolse letterkunde en aan zijn verongelukte collega.

•

Toegangsbewijzen à ƒ 0,50 zijn verkrijgbaar aan het bureau van onze vereniging, des voormiddags tussen 10 en 1 uur, bij leden van de Vereniging en des avonds van half acht af aan de ingang van de zaal.

MAANDBLAD TER BEVORDERING DER ECONOMISCHE EN CULTURELE BETREKKINGEN

Redacteuren:
S. van Praag
M. Górzyński

Postrek. 518467
Penningm. v. d.
Ver. Nederland-
Polen - Leiden

Nederland-Polen

Redactie-Secretariaat: (Redakcja i Administracja) J. W. Brouwersplein 7 - Telefoon 20992 - Amsterdam

President Bolesław Bierut spreekt een boodschap aan het volk uit

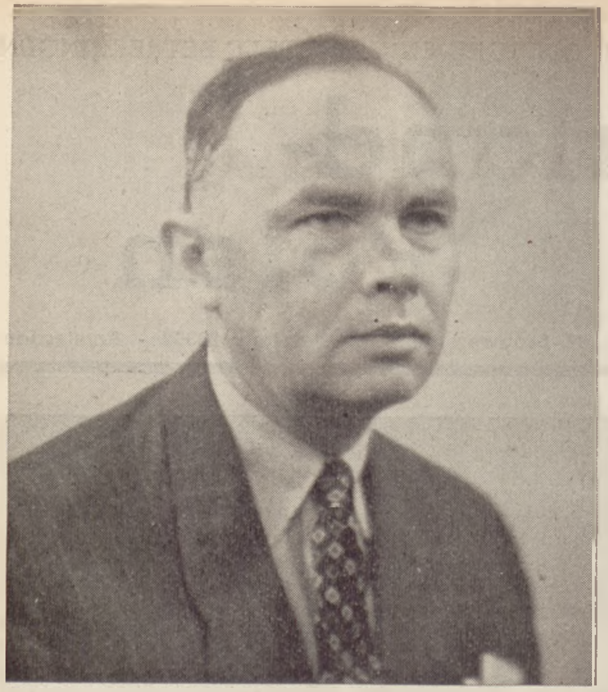
22 Juli 1950

De 22ste Juli wordt in Polen gevierd als het Feest der Bevrijding. Zes jaar geleden, op 22 Juli 1944, betraden de zegevierende Russische legers samen met naast hen strijdende afdelingen van het Poolse leger bij hun achtervolging van de vluchtende legers van Hitler, de Poolse bodem. Op het eerste bevrijde stukje Pools gebied werd onmiddellijk een Pools gezaghebbend lichaam geschapen in de vorm van het Poolse Comité van Nationale Bevrijding, dat enige maanden later omgezet werd in de officiële Poolse regering.

22 Juli is echter niet alleen de dag, waarop Polen terugkeerde tot een zelfstandig, onafhankelijk en souverein bestaan na de jaren der Duitse bezetting. Het is tevens de dag, waarop Polen de weg insloeg naar een volkomen nieuwe maatschappelijke ontwikkeling. De herboren Poolse staat lijkt volstrekt niet meer op de staat, die in 1939 ten onder ging onder de slagen van de Duitse aanvallers.

Het Nieuwe Polen ging onmiddellijk na zijn bevrijding over tot het invoeren van fundamentele, diep ingrijpende maatschappelijke hervormingen, die de

† De Heer Ksawery Pruszynski, gezant van Polen, is op tragische wijze om het leven gekomen

Ksawery Pruszyński

Op 13 Juni j.l. vond de heer Ksawery Pruszyński, Gevolmachtigd Minister en Buitengewoon Gezant van de Poolse Republiek te 's-Gravenhage, de dood bij een auto-ongeluk.
De heer Pruszyński, die een dienstreis maakte van Den Haag naar Warszawa, stierf ten gevolge van de verwondingen, opgelopen bij de botsing van zijn auto met een vrachtauto in de omgeving van de stad Hamm in de Britse bezettingszône van Duitsland.

Ksawery Pruszyński werd geboren in 1907. Na te Chyrow de middelbare school doorlopen te hebben, studeerde hij rechten aan de Jagello-Universiteit te Kraków. Daarna wijdde hij zich aan literaire en journalistieke arbeid. In die tijd schreef hij een aantal anti-fascistische werken, o.a. een verzameling reportages „In het rode Spanje". In 1939 trad hij toe tot het Poolse leger in Frankrijk, in welks gelederen hij in 1940 deel nam aan de Noorse campagne en aan de slag om Narwik.

Het jaar 1944 vindt hem in de pantserdivisie van generaal Maczek. Hij neemt deel aan de strijd in Frankrijk en wordt gewond in de slag bij Falaise. Voor zijn verdiensten in de oorlog werd hij tweemaal onderscheiden met het „Kruis van Dapperheid". Hij bezat eveneens het Croix de Guerre en drie Britse medailles. Na de oorlog gaat hij voort met zijn activiteit als publicist en literator. In October 1945 biedt hij zich aan voor de diplomatieke dienst. Hij wordt benoemd tot attaché aan de Poolse ambassade te Washington en vervolgens tot rechtskundig adviseur bij de permanente delegatie van de Poolse Republiek bij de UNO.

Op 17 Juni j.l. vond op het Rakowicki-kerkhof te Kraków de begrafenis plaats.

Aan de begrafenisplechtigheid namen deel Dr. Stanislaw Leszczycki, Vice-minister aan het Ministerie van Buitenlandse Zaken namens de Poolse Regering, de heer G. Luden, Gevolmachtigd Gezant van Nederland, de heer A. Bakunow, consul van de Sowjet-Unie te Kraków, hogere ambtenaren van het Ministerie van Buitenlandse Zaken, leden van de Poolse diplomatieke vertegenwoordiging te 's-Gravenhage, vertegenwoordigers van gemeentebesturen, vertegenwoordigers van de Poolse literatuur, onder leiding van Jarosław Iwaszkiewicz, vertegenwoordigers van de wereld van cultuur en kunst, familie, vrienden en collega's van de overledene. De kist, bedekt met kransen en bloemen, werd voor het familiegraf neergezet. Namens de Poolse Regering werd het woord gevoerd door Vice-minister Leszczycki, die afscheid nam van de overledene niet alleen als van een hoog staatsambtenaar, doch tevens als van een verdienstelijk schrijver en een voorbeeldig burger. Als schrijver diende Ksawery Pruszyński de zaak van de sociale rechtvaardigheid. Hij behoorde tot de groep progressieve schrijvers, die het fascisme niet alleen met het woord, doch ook met de daad bestreden.

---

maatschappelijke structuur van het land geheel veranderden.
In de eerste plaats werd een radicale landbouwhervorming ingevoerd, waardoor een einde kwam aan de overblijfselen van het feudalisme, die het land belemmerden in zijn ontwikkeling en de economische en maatschappelijke vooruitgang in de weg stonden.
Daarop gingen de grote en middelgrote industriële instellingen, hoogovens, mijnen en alle natuurlijke rijkdommen in het bezit van het volk over.
Op deze wijze werden de machten vernietigd, die de economische ontwikkeling van het land dwongen te gaan volgens de belangen van een kleine, doch eenmaal zeer invloedrijke groep. De Poolse economie bevrijdde zich eveneens uit de afhankelijkheid van internationale kartels, die vóór de oorlog het land exploiteerden.
De nationalisatie van de industrie schiep de voorwaarden tot de planeconomie. Dank zij deze planeconomie kon de opbouw van het op ongekende wijze door de bezetter verwoeste land voortgang vinden in een tempo, dat zijns gelijke niet heeft in de geschiedenis. De hulp van de Sowjet-Unie speelde een beslissende rol bij het op gang brengen en herstellen van het door oorlog en bezetting gedesorganiseerde Pools economische leven.
Ook het standpunt van Polen in de internationale politiek is principieel gewijzigd. De met de as Berlijn-Rome verbonden vooroorlogse buitenlandse avonturierspolitiek van Polen effende de weg voor Hitlers agressie. Het meest in het oog springend symptoom van deze politiek was het aandeel van de regering van Beck en Rydz Smigly bij de verdeling van Tsjechoslowakije ten tijde van München.
Het nieuwe, democratische Polen stelde zich van meet af aan op het standpunt van de vredespolitiek. Het verbond zich o.a. tot een zo nauw mogelijke samenwerking met de Sowjet-Unie, waaraan het zijn bevrijding te danken had, en ging deel uitmaken van het grote vredeskamp.
Trouw aan het principe van vreedzame samenleving met alle staten, onafhankelijk van hun innerlijke structuur, voerde en voert het Nieuwe Polen een politiek, die ten doel heeft de economische uitwisseling te versterken en vriendschappelijke betrekkingen te onderhouden met alle landen, op grondslag van gelijkheid en wederzijdse eerbiediging van elkanders rechten.
De balans van zes jaren van een dergelijke binnen- en buitenlandse politiek ziet er indrukwekkend uit. De resultaten van Polen op het gebied van de wederopbouw maken de bewondering gaande van alle onbevooroordeelde, objectieve buitenlandse waarnemers. Warszawa, de stad van ruïnes en as, ontvolkt en verlaten, is thans weer een grote hoofdstad, bruisend van leven en beweging. Hele stadswijken zijn uit het puin herrezen. De oude monumenten, met zorg gereconstrueerd door architecten en kunstenaars, staan weer overeind. Nieuwe gebouwen worden opgetrokken.
De grote verkeersader „Trasa W-Z" en de brug over de Weichsel zijn iets, dat Warszawa voor de oorlog niet bezat. Op de geëffende terreinen van de oude achterbuurten verheffen zich mooie, moderne wijken van woonblokken voor de arbeidende bevolking van de stad.
In ditzelfde tempo gaat de opbouw voort in het hele land en het Driejarig Herstelplan, in 1946 opgesteld, was twee maanden voor de tijd afgewerkt, in November 1949.
Thans treedt Polen het tijdperk binnen van een nieuw, Zesjaren Plan, dat ten doel heeft het aspect van het land geheel te veranderen. Van een land, waarin de landbouw een duidelijk overwicht had, dat technisch en economisch achterlijk was, met een onontwikkelde industrie en ongeëxploiteerde natuurlijke rijkdommen, zal Polen dank zij het zesjarenplan veranderen in een industrieland, waarbij de ontwikkeling van de industrie gepaard zal gaan aan een grote stijging van de landbouwproductie.
Van de geweldige omvang der investeringen van het 6-jarenplan moge het feit getuigen, dat de nieuwe hoogoven, welke thans in het kader van dit plan in de omgeving van Kraków gebouwd wordt, zelf alleen een grotere staalproductie zal opleveren dan alle tot dusverre bestaande hoogovens tezamen.
Met de sterke groei van het economische leven in het Nieuwe Polen gaat een buitengewone opbloei van ontwikkeling en cultuur gepaard. In het vooroorlogse Polen bleven ieder jaar een half millioen kinderen verstoken van onderwijs. Thans ontvangt ieder Pools kind gratis onderricht. Het aantal van alle soorten scholen voor algemeen vormend onderwijs, alsook het aantal vakscholen en instellingen voor onderwijs in de kunstvakken, is enorm gestegen Er zijn er thans plm. 4000, terwijl hun aantal voor de oorlog plm. 1500 bedroeg. Hogescholen waren er voor de oorlog 28, thans 72.
Het aantal studenten is gestegen van 48.000 tot 121.000, waarbij moet worden opgemerkt, dat kinderen van boeren en arbeiders voor de oorlog 2,3% van het totale studentental vormden, terwijl zij thans 58% van de studenten uitmaken.
Verbazingwekkend is de toename van de vraag naar lectuur in Polen. Terwijl voor de oorlog de gemiddelde roman een oplage bereikte van 3—5000 exemplaren, worden romans thans verkocht in oplagen van 20—30.000 terwijl oplagen van 100.000 een vaak voorkomend verschijnsel zijn. Staats- en coöperatieve uitgeverijen hebben een aantal edities van klassieken der Poolse en buitenlandse literatuur aangekondigd. Het meesterwerk der Poolse poëzie, het epische dichtwerk „Pan Tadeusz" van Mickiewicz heeft tijdens de zes jaren van het bestaan van het Nieuwe Polen een totale oplage van anderhalf millioen exemplaren behaald.
Poolse kranten en weekbladen bereikten oplagen, waarvan men vóór de oorlog zelfs niet droomde.
Deze sterk gegroeide belangstelling voor lectuur, evenals het gestegen bezoek aan schouwburgen en bioscopen en het verhoogd aantal radioluisteraars, is een uiting van de grote culturele revolutie in Polen.
Voor het eerst in de geschiedenis van het land hebben de breedste massa's deel gekregen aan de cultuur. Voor de arbeider en de boer, die in het vóóroorlogse Polen, vastgeroest in een feudaal-burgerlijke cultuur, aan de zelfkant van het culturele leven stonden, zijn thans de culturele waarden levende werkelijkheden geworden.
Polen is de weg op gegaan, die tot het socialisme leidt.
Het Poolse volk is ingespannen aan het werk aan de opbouw van zijn staatshuishouding en aan het scheppen van een nieuwe cultuur. Terwijl het zijn hele energie wijdt aan deze scheppende arbeid, verlangt dit Poolse volk vurig naar een consolidering van de wereldvrede. Het heeft zich dan ook eenstemmig uitgesproken voor het verbod van het atoomwapen. 18 millioen handtekeningen getuigen van zijn solidariteit met de oproep van Stockholm van het Permanent Comité van het Wereldcongres van Verdedigers van de Vrede.
Een uitdrukking van deze vredeswil was de algemene blijdschap bij de ontvangst van de verklaring der regeringen van Polen en van de Duitse Democratische Republiek betreffende de afbakening van de bestaande Pools-Duitse grens langs Oder en Nyssa (zie blz. 20).
Het Nieuwe Polen viert voor de zesde maal de dag van zijn bevrijding met vreugde en feestelijkheid en ziet weer terug op een nieuw jaar van grote successen in zijn scheppende vredesarbeid.
De Poolse natie ziet de toekomst met vertrouwen tegemoet; zij heeft op haar weg naar het socialisme schitterende perspectieven vóór zich van economische en culturele ontwikkeling.
R. L.

Ksawery Pruszynski in memoriam

Het auto-ongeval bij de Duitse stad Hamm, waarbij Z. Exec. Ksawery Pruszyński de in den Haag geaccrediteerde Poolse Gezant om het leven is gekomen, heeft Polen van een belangrijk schrijver en een toegewijd vaderlander, heeft ons land van een waar vriend beroofd. Want dit laatste mag nog wel eens met alle nadruk worden herhaald; Pruszyński heeft zijn arbeid als gezant nooit als een sleurbaantje opgevat, vanaf het ogenblik, dat hij zich in den Haag vestigde, deed hij alles om de oude vriendschapsbanden tussen zijn land en het onze te verstevigen, en steunde hij met alle kracht het werk onzer Vereniging, die immers ditzelfde doel nastreeft.
Pruszyński was voorstander van een herorientatie van de Katholieke kerk op maatschappelijk gebied, reeds zijn partij kiezen in 1937 voor het „Rode Spanje" is als een veelzeggend getuigenis van deze gezindheid op te vatten. In de korte biographie, die men elders in ons blad kan vinden, bespeurt men de strakke lijn, welke deze voorname persoonlijkheid in zijn zo kort leven gevolgd is; overal waar onrecht geschiedde stond hij op de bres. Als daarom de bekende Poolse schrijver Antoni Słonimski Pruszyński's wezen met een enkel woord wil karakteriseren gebruikt hij de term szlachetność, die misschien wel het best door ons „edelmoedigheid" of „geestesadel" kan worden weergegeven. Słonimski noemt enkele voorvallen uit het leven van de ontslapene, die een bevestiging inhouden van deze karakterisatie.
De jeugdige student Pruszyński neemt 't als academicus op voor de aan de Krakówse Universiteit achtergestelde Joodse studenten, als hij in het jaar 1940 te Parijs vertoeft versmaadt hij 't, om het betrekkelijk veilig baantje van secretaris bij Generaal Sikorski te aanvaarden. Hij neemt als gemeensoldaat dienst in het leger.
Laat ik deze korte necrologie besluiten met het releveren van een persoonlijke herinnering. Enige tijd geleden sprak hij met mij over een stukje arbeid, dat ik voor dit tijdschrift had geleverd; hij had met veel genoegen kennis genomen van het relaas der betrekkingen, welke er in afgelopen eeuwen tussen Nederlandse en Poolse Protestanten hadden bestaan. Hij wekte mij op mijn arbeid in die richting voort te zetten en nu ook eens het licht te laten vallen op contacten tussen andere bevolkingsgroepen uit beider landen. Als van zelf moesten hier de Katholieken en de Joden ter sprake komen. In eerbiedige nagedachtenis aan de herinnering van onze overleden vriend, voldoe ik in dit nummer aan zijn wens door iets mede te delen over de relaties tussen de Poolse Katholiek Stanislaw Hosius en de Nederlandse Jezuiet Peter Canisius. P.

Pruszyński met zijn drie kinderen op het Plein 1813 in Den Haag

Het is met zeer groot leedwezen, dat ik het noodlottig overlijden heb vernomen van de heer Pruszyński. Hij was een bizonder beminnelijk en gewaardeerd collega uit de Poolse P.E.N.-Club, die wij in het P.E.N.-Centrum voor Nederland steeds gaarne hebben ontvangen. Onvermoeid was zijn streven, aan zijn Nederlandse confrères de Poolse cultuuruitingen te doen kennen, onvermoeid ook de grote belangstelling die hij ten opzichte van onze letterkunde en andere kunsten vertoonde. Hij was op weg om een reis voor te bereiden die enkele van onze vooraanstaande architecten, beeldhouwers, schilders en litteratoren naar Polen zouden maken om daar kennis te nemen van de moderne Poolse kunst, toen hem het tragisch ongeval overkwam, waarbij hij is omgekomen.
De heer Pruszyński heeft ook aanspraak op de dankbaarheid der Nederlandse schrijvers omdat hij, vol belangstelling als hij was, initiatieven heeft genomen om de Nederlandse levende romankunst in

Polen bekend te maken. Voor alles wat hij in zijn positie als gezant uit werkelijke aandacht voor ons kunstleven heeft gedaan blijven wij hem erkentelijk. De vriendelijke, eenvoudige en bereidwillige litteraire collega zullen wij niet vergeten.

VICTOR E. VAN VRIESLAND.

voorbeeld van een man uit de heersende kringen van gisteren, die moedig partij koos voor de eenvoudige mannen en vrouwen, die bezig zijn de beschaving van morgen, in Polen en elders, te vestigen.

THEUN DE VRIES.

Nog niet bezonken in memoriam

Het is mij uiterst moeilijk zó kort na het heengaan van Z.E. Ks. Pruszyński reeds iets bezonkens neer te schrijven over hem en over de menselijke verhouding waarin ik tot hem stond. Want dit is toch het belangrijkste en het meest kenmerkende: het bleek mogelijk zonder een ,oude vriend' te zijn, met deze diplomaat op warm menselijke wijze om te gaan. Ik kan niet anders zeggen dan dat een snel groeiende vriendschap mij met hem verbond (en zó velen zeiden dezer dagen hetzelfde!) en vol ontroering kijk ik naar zijn laatste brief die voor me ligt — na zijn dood ontvangen — waarin zo duideliik te lezen valt, dat ook hij aan een nauwer en vriendschappelijker samenwerken geloofde. Voor Polen is het een zeer zware slag deze ,afgezant in een land van ongelovigen' verloren te hebben: weinigen waren in zó delicate en moeilijke omstandigheden in staat zulk een vertrouwen te wekken en moreel terrein te winnen. Persoonlijk voelde ik steeds iets in hem — o zo moedig verborgen! — van de kunstenaar die node zijn werk opgaf omdat een hoger belang hem tijdelijk opeiste. Zijn nagedachtenis is ons er slechts nog dierbaarder door.

L. P. J. BRAAT.

Ksawery Pruszyński, beste vriend, wie had ooit kunnen vermoeden, dat Uw rijk en werkzaam leven op zo tragische wijze en zo vroeg een einde zou vinden! U was voor ons, hier in Nederland, veel meer dan slechts een gevolmachtigd minister van Uw roemrijk en dapper vaderland. U deed meer ter verbetering der betrekkingen tussen onze landen onder de tegenwoordige moeilijke omstandigheden dan Uw plicht was. U was door Uw diep kunstenaarsschap, Uw rijke levenservaring, de wijde horizon van Uw denken en voelen innig verbonden met Nederlandse kunstenaars, U heeft een grote eerbied en bewondering voor Uw land en volk in ons weten op te wekken, U heeft ons dichter tot de Poolse kunst en volkskunst gebracht, U heeft ons met raad en daad terzijde gestaan wanneer het er om ging moeilijkheden op te lossen. Maar behalve dit alles bewonderden wij in U een groot mens, met een open hart, een geestige humor, een weke gevoeligheid maar ook met een onverschrokkenheid en doortastendheid, als het nodig was. Nu pas, nu U er niet meer bent, beseffen wij ten volle hoe innig onze vriendschapsbanden waren, die wij thans zo node missen. In oprechte dankbaarheid zullen wij U in onze herinnering bewaren!

Dr E. REBLING.

Ksawery Pruszyński, de zo ongelukkig omgekomen gezant van de Poolse republiek in Nederland, zal in onze herinnering voortleven. Niet slechts als een begaafd en beminnelijk mens, maar vooral als het nobel

Toen Pruszyński op zekere dag bij mij binnen kwam om te spreken over een tentoonstelling van Poolse volkskunst kon ik me in het geheel geen voorstelling maken hoe zo'n expositie eruit zou zien. Wellicht dacht ik aan kleurige volksdrachten en voorwerpen gekunsteld van hout.
Uit dit gesprek kwam voort de tentoonstelling van Poolse Christelijke Volkskunst en zij die deze primitieve houten sculptuur uit de 18e en 19e eeuw gezien hebben in ons Stedelijk Museum zullen zich nog herinneren de ontroerende eenvoud waarmee de tragiek van de Man der smarten in vele kleine en grote beelden was weergegeven.
Uit dit eerste gesprek groeide ook een steeds nauwer contact met Pruszyński. In 1945 had hij deelgenomen aan de bevrijding van ons land en toen hij hier Gezant werd heeft Pruszyński bij voortduring van zijn grote genegenheid voor Nederland blijk gegeven. In het bizonder voelde hij, die zelf schrijver was, zich aangetrokken tot de beoefenaars van wetenschap en kunsten. Ongetwijfeld heeft hij zich in deze kringen tal van vrienden verworven die hij graag verzamelde om zijn gastvrije tafel. Zijn plotselinge dood doet ons eerst recht beseffen welk een goed vriend wij in hem verloren hebben.

De Directeur der Gemeente Musea te A'dam,
W. SANDBERG.

Drie woorden

Bij een na-oorlogs bezoek aan Warszawa kwam ik zeer onder de indruk van het feit, dat in het verwulf boven het graf van de onbekende soldaat als eerste namen van slagvelden, waar Poolse mannen waren gestorven in de strijd tegen het fascisme, deze woorden waren gebeiteld: Madrid, Guadalajara, Ebro.
Kort daarop vertelde de heer Pruszyński, wien ik iets daarover had gezegd, mij dat het zijn idee was geweest, de erelijst van moedige beginselvastheid met deze namen te openen. Hij had tijdens de Spaanse burgeroorlog als journalist en soldaat tegen Franco gestreden. Na de tweede wereldoorlog had hij in de Poolse krant, waaraan hij medewerkte, het denkbeeld geopperd.
Het was een denkbeeld, waaruit gelijkelijk begrip en visie spraken. Toen ik Pruszyński iets beter leerde kennen, leek het mij typerend voor zijn persoonlijkheid. De eerste indruk, die men van deze tengere, bleke, wat zwak uitziende man kreeg, was die van een charmante intellectueel, belezen, bereisd, hoffelijk, geestig — maar ook meer? De latere, betere indruk was: ja, ook meer. Een man met verholen strijdbare kracht; een man die zijn geest wilde wetten tegen wat hij verfoeide; een man ook die de nobele visie had om die drie woorden te denken: Madrid, Guadalajara, Ebro — woorden, die als daden werden in dat Warszawase verwulf.

S. DAVIDS.

De granaten Rozenkrans

Het was al mijn derde hospitaal in Engeland; men droeg mij er binnen en legde me op een vrijgekomen bed. Er waren verder geen vrije bedden meer in het hospitaal, alle zalen waren vol en er stonden al bedden te veel in. Het was in een tijd, dat honderden gewonden toestroomden, die net als ik afkomstig waren van de divisie, waarvan de couranten schreven, dat ze de afsluiting bij Falaise voltooiden. Ook duizenden en duizenden uit Italië, over wie in diezelfde couranten, drie weken eerder werd geschreven, dat ze een diepe wig gedreven hadden in het front bij Ancona.

Het was nacht. In de zaal hing een sterke ziekenhuisgeur en de benauwde lucht, die lijdende, zieke mensenlichamen verspreiden. Een lucht, die men niet in kazernes of gevangenissen of loopgraven vindt, doch alleen daar, waar mensen lichamelijk lijden. Het licht was ook slecht en schemerig en alles was wit. Ik lag plat, hoog boven op de wagen, toen ze me binnenbrachten en ik kon weinig zien, toen ik op het bed werd overgeladen.

Daarna kon ik nog minder zien, want mijn schouder, die geheel verpletterd was, deed me pijn, daarbij kwam nog mijn geheel vermorzelde heup en het elf kilo zware gipspantser, dat aangelegd was, omdat mijn ruggewervels bij de hevige schok gebroken waren. Bovendien was ik uitgeput door de lange vermoeiende rit.

„Uw buurman is ook een Pool," zei de verpleegster. En terwijl ze zich over me heenboog voegde ze er zachtjes aan toe:

„He is not very well, poor boy, I don't think he will have it for very long. (Hij is niet erg goed, de arme jongen; ik denk wel niet, dat hij het lang maken zal).

Dat wilde zeggen, dat het met hem zou aflopen, maar zij vergiste zich. De volgende ochtend leefde hij nog, en de daarop volgende avond had hij het gevoel, dat hij vooruit ging. Maar ik voelde me des morgens minder. Ik zag, dat men aan het andere eind van de zaal een wit scherm om een bed zette, en doordat ik wist hoe het in de ziekenhuizen gaat, hield mij alleen maar de vraag bezig wat er gaande was, een natuurlijke behoefte of het einde. Maar het raam ging niet open en na ongeveer twintig minuten bracht men een wagen bij het bed; daarna werd deze uit de zaal geduwd, net zoals ik er binnen gebracht was en er veertien dagen later weer uit zou rijden, omdat mijn schouderwonden gehecht moesten worden.

De wagen was met witte doeken bedekt, zodat ik het gezicht van degene, die zo dicht in mijn nabijheid gestorven was, niet kon zien. 's Middags lag er alweer een ander in zijn plaats.

Het gezicht van de Pool, die naast me lag, kon ik lange tijd ook niet zien, want hij bewoog zich niet en ik nauwelijks. Zijn nachtkastje stond tussen onze bedden en daaraan hing een voorwerp, dat mij fascineerde. Het was een rozenkrans. Dit was op zichzelf niet zo bijzonder, maar deze rozenkrans was van granaatsteen. De kleine donkerrode kralen waren aaneengevoegd net als bij een gewone rozenkrans. Zelden in mijn leven had ik een rozenkrans van granaten gezien en toch herinnerde ik mij zo iets. Ik pijnigde mijn hersens af, waar dat geweest kon zijn. Als een mens zo onbewegelijk ligt, concentreert hij zijn gedachten, totdat hij het gevonden heeft. Ik was er!

Wanneer het tot iemand door dringt, dat hij verwond is, betast hij zijn lichaam en zijn botten om te weten te komen wat er met hem gebeurd is en wat er goed is afgekomen. En als men bewusteloos is geweest, en de koorts is weer geweken, onderzoekt men of zijn denkvermogen en zijn geheugen nog werken.

Ze werkten. Juist, rozenkransen van granaten worden niet in Polen gemaakt en niet in Frankrijk, Italië of Holland, al zijn dit voor een groot deel Katholieke landen en al gebruikt men er bij het bidden rozenkransen. Er is maar één land, waar men zelfs van een rozenkrans een kleinood maakt, en in dit land hoorde ik van rozenkransen uit parels en ik zag zelfs rozenkransen van amethyst, maar de eenvoudigste waren van granaatsteen. Dat land was Spanje. Ik voelde mij wat beter. Maar met de jonge man was het minder. Doordat ik me een beetje kon bewegen, zag ik, dat hij op zijn rug lag. Zijn jong gezicht was wit, zijn trekken waren onregelmatig, zijn wenkbrauwen ongelijk, zijn voorhoofd breed en open. Zijn bijna dichte ogen bewogen en ook zijn witachtig halfgeopende lippen vertrokken zich krampachtig. Bij dit typisch Poolse gezicht zou een rozenkrans wel kunnen passen, maar niet een granaten rozenkrans.

's Nachts werd hij onrustig en lag te woelen. Dat was niet ongevaarlijk voor zijn doorgeschoten long en zijn gekwetste lever. De verpleegsters wilden er zich niet over uitlaten wat hem eigenlijk mankeerde, want ze waren bang, dat hij het zou horen en bovendien was het volgens de voorschriften verboden.

Ik was er mij van bewust, dat hij streed voor zijn leven; in dergelijke gevallen voelt men zich nu eens beter, dan weer minder. Maar wie zelf gewond is blijft onverschillig voor de dood of de wonden van een vreemde. En speciaal van mensen die men nog nooit gezien en pas in het ziekenhuis ontmoet heeft. Wanneer iemand met koorts in bed ligt en de pijnen in golven op hem inwerken, dan verlangt men soms naar iets speciaals. Eens riep iemand bij ons op de zaal 's nachts om zuurkool; een ander wou water hebben, maar alleen uit een put. Mij kwelde 's nachts de geschiedenis van die rozenkrans. Plotseling kwam Spanje mij voor de geest, vaal, rauw, met een olielucht, het Spanje van de burgeroorlog. Het was avond, de koorts kwam op, ik begon onbewust een liedje te neuriën, een lang vergeten melodie, het was een treurige melodie, typisch Spaans: „Siempre in guardia, siempre in guardia, siempre in guardia", deze woorden uit het gedicht herhaalde ik telkens. Het witte bed naast mij bewoog. Ik hoorde een soort steunen, maar niet van pijn: het kwam uit de mond, die ontwend was te zingen, net als een instrument dat gestemd wordt. Na een poosje ging het steunen over in zingen. Ondanks de pijn, die ik voelde, lichtte ik mijn hoofd zo veel mogelijk op. Veel was het niet, maar voldoende om iets te kunnen zien. Ik zag beweging op het gezicht van mijn buurman. Zijn koorts-droge lippen stootten, met veel moeite, maar zeer duidelijk, de verdere woorden van het gedicht uit. Ik herinnerde mij nog twee woorden „joven' guardia".

Dit „joven" wordt uitgesproken als Chowen. Dat betekent: jonge garde. Nu wist ik, dat naast mij iemand lag uit de Internationale Brigade, ongetwijfeld de Poolse, de Dertiende Poolse Dąbrowski-brigade.

„Dąbrowski?" vroeg ik.

„Hm..."

Hij sloeg zijn ogen op. Het waren grijze, wonderlijk glanzende ogen. Ze blikten vragend, maar afwezig. Ik viel in het kussen terug en zag ze niet meer. De stem verstomde. Alleen zijn onrustige ademhaling, zagend door de neus, kon ik horen en ik was op het punt op het knopje te drukken om de verpleegster te waarschuwen, want ik vreesde dat hij... Maar het was alleen een zekere ontroering. Misschien had hij niet geweten, dat er een Pool naast hem lag, of het was doordat hij dat andere verder wou horen. Zijn ademhaling werd regelmatig. Het leek me zelfs dat hij was ingeslapen, maar na een hele tijd hoorde ik een zo zacht geluid, dat het wel een gezoem leek:

— Collega?

— Wat scheelt er aan?

— Neen..., het vers? Herinnert U het zich nog? Het vers?

Hij zei duidelijk: het vers. Zachtjes maar zeer duidelijk. Hij vroeg om het een of andere vers. Maar welk? Wie zijn stem gehoord had, zo dun als een spinrag zou niet hebben durven vragen wat voor een vers. Ik wilde dat ook niet en zocht in gedachten, totdat ik begon: „Arriba parias de la tierra" —. Het bed bewoog. Waarom weet ik niet, maar ik begreep, dat het niet het goede was. Ik zag een hand bewegen, een witte stille hand, die op de matras lag. En weer die zwakke moeizame stem.

— Neen..., neen... dat niet. Pools vers. Een Pools. Van een... van een jongen... van zo een... die zijn ouderlijk huis vaarwel zei... bij ons zeiden ze... in Albacete.

Een golf van ontroering kwam over me en steeg me in de keel. Ik wist het. Hoe had ik het niet kunnen weten!

Buiten was het stil en de groene velden achter de ramen waren in blauw avondlicht gebed. Door het open raam woei een zachte Augustuswind. Die verdreef de hospitaalgeuren. In deze stilte begon ik, als een vertelling het gedicht voor te dragen, waarom hij mij gevraagd had:

Wij reden door de steppe
spoorslags in compagnie
en neurden 't lied van
[„Jablotsjkó" [1]
vol van melancholie.

Ach, zeker herinneren zich
der steppe malachiet
en het vertrappeld steppengras
dit oude lied.

Maar van een ander wijsje
over een ander volk
dat deinde als de zadels
maakte' een van ons zich tolk;
ofschoon hij hier geboren werd
als ik, klonk zijn refrein:
— Granada, Granada,
Granada mijn!

— Dat? — vroeg ik zacht. Het was een domme vraag. Ik richtte mij op en zag zijn gezicht. Het was het gezicht van een mens, die een verschijning ziet, en die geen pijn meer voelt, voor wie er geen pijn en geen dood meer bestaat. Hij bewoog zijn hoofd:

— Ja, ja... verder.

Als ik me de volgende woorden maar herinnerde van Tuwin's vertaling van het gedicht van de grote Swietlow? Ik schrok. In lange tijd had ik het niet opgezegd. En nu was het zo noodzakelijk! Langzaam, want ik moest nadenken, begon ik voor te dragen:

Hij kende 't lied van buiten
als 't Onze Vader schier;
vanwaar te duivekater
die Spaanse weemoed hier?
Kiew! Poltawa! sinds wanneer
zingen dan in uw zônes
van 't ver Granada aangewaaid
Hispanische canzones?
Ligt soms niet, Oekraïne,
diep in je blonde stro
als rijpe garf de pelsmuts nog
van Taras Sjewtsjenko? [2]
Vandaar dan komt mijn kameraad,
bij jou die snik van pijn:
— Granada, Granada,
Granada mijn!

Al sprekende maakte ik mij er bezorgd over of ik het nog wel zou kunnen. Of het niet in het midden of nog eerder zou afbreken. Ik stopte. Ik hoorde iets van de kant van het bed. Ik keek. Over het gele, al wasachtig gele gezicht stroomden langzaam de tranen.

„Verder... verder..."

De chochol [3] — een dromer —
antwoordt mij na een poos:
„Granada las ik in een boek,
een naam gelijk een roos;
hoog is de eer te dragen
een naam zo schoon en weids,
Granada heet het groot gebied
in de Spaanse landenkreits.

Ik liet mijn boerenhut in de steek
en trok voor de boer in de strijd
om hem de grond van Granada
te veroveren voor altijd;
vaarwel, mijn liefsten, geve God
dat ik straks weer bij jullie zal
[zijn!"
— Granada, Granada,
Granada mijn!

Van de kant van het bed kwam af en toe een zacht vreselijk snikken, zo zacht, dat men haast niet zou kunnen geloven, dat een volwassen mens zo'n geluid kon maken. Maar hij was reeds iets anders, dan een volwassen mens, hij leek haast op een klein teer kind.

„Verder, verder," vroeg hij en ik reciteerde het gehele lange vers.

„De ochtend gloorde aan de hemel, om zich weder te verbergen"...

Het paard wordt moe van draven
door het steppengebied...
Maar het eskadron van
[„Jablotsjkó"
kende het rusten niet;
het bespeelde de snaren van de tijd
met de strijkstok van bitter
[verdriet —
O, waar is het gebleven
mijn makker, dit refrein:
— Granada, Granada,
Granada mijn!

Plotseling, waardoor weet ik niet, schoot mij, niet Spanje maar ons Normandië te binnen en de tanks van mijn regiment, van het tiende regiment, die ergens bij Falaise over de korenvelden van Normandië bolderden. Ik vertelde hoe „zij de regels van het gevecht en de taal van de kanonnen leerden kennen" en dan hoe „het menselijke lichaam door een kogel getroffen ter aarde valt," en hoe „het zich van het zadel losmaakte, maar dit nooit wenste, en dan dat de maan zich als een traan boven het lijk bewoog en de stervende lippen fluisterden „Granada"...

Heel deze revolutionaire ballade, gedicht in het jaar 1917 ergens aan de Don, weerklonk twintig jaren later als een echo in de strijd bij Manzanares. Zijn strijd. Het was inmiddels donker geworden en hij sprak niet meer. Was ingeslapen. Ik dacht, het kan hem goed of slecht bekomen zijn. Het had hem goed gedaan. Hij sliep diep en de volgende ochtend was hij wat beter.

[1] „Het Appeltje", Oekraïns volkslied.
[2] Beroemde Oekraïnse volksdichter uit de 19e eeuw.
[3] „Bijnaam voor de Oekraïners.

„Here you are a good boy" — zei de verpleegster toen ze de thermometer nakeek. Maar de jonge arts zweeg sceptisch.
Ook ik voelde me wat beter. Men zette me overeind in bed met een kussen in de rug. Er zat iets in mijn jaszak en ik vroeg om het me aan te geven. Tegelijkertijd bemerkte ik dat zijn ogen op iets gevestigd bleven en verwondering of tegenzin uitdrukten.
Op de schouder van de jas was een ster zichtbaar.
— Officier?
— Ja, knikte ik, tweede luitenant.
Hij zweeg een poosje. zo moeilijk viel het spreken hem. Misschien was hij vermoeid, misschien bekroop hem twijfel. Zijn diepgrijze ogen keken enige tijd doordringend naar me en ten slotte vroeg hij:
— Was U... luitenant, U... in welke compagnie? —
— Neen... Ik was niet in een compagnie.
De grijze ogen keken vol verwondering:
— Dus U komt niet uit Spanje?
— Ik was in Spanje tijdens de oorlog. Tegelijk met jullie. Maar ik heb niet gevochten. Ik schreef. Ik was correspondent.
— Correspondent? Maar wij hadden geen officieren. En we hadden ze zo nodig! Dan zou het bij Saragossa heel anders gegaan zijn...
— Kalm, kalm, niet zoveel praten. Hij hield zelf op. Ademde snel. Hij begreep het niet en spande zich in om er achter te komen. Hij keek lange tijd met die onbewogen blik, van mensen, die niet spreken kunnen en er nog niet aan gewend zijn. Ik keek hem aan en mijn blik viel weer op de rozenkrans, misschien wel omdat de donkerrode kralen zo afstaken tegen al het wit van het ziekenhuis. Hij merkte mijn blik, glimlachte en zei:
— Dat is ook uit Spanje.
Ik glimlachte ook.
— Dat weet ik.
— Wie heeft U... luitenant, dat verteld?
— Niemand. Maar zulke granaten rozenkransen vindt men alleen in Spanje en nergens anders.
Hij knikte:
— Ja... Daarom...
Zijn blik richtte zich op de rozenkrans. Weer glimlachte hij.
— Ziet U — sprak hij moeizaam — als die rozenkrans er niet geweest was... zou ik al lang niet meer in leven geweest zijn... Nu pas, en een glimlachje speelde om zijn lippen. Zeven hele jaren... heb ik toch gewonnen... dank zij zo'n rozenkrans...
Hij geraakte buiten adem en weer kon hij niet spreken; hij bewoog zijn lippen wel, maar er kwam geen geluid. Na ongeveer een kwartiertje begon hij te spreken, daarna hield hij weer op, begon opnieuw tot het middageten gebracht werd. Nadat hij een beetje geslapen had begon hij weer te spreken, telkens met onderbrekingen, tot de avond toe. Het verhaal was even onsamenhangend als hij zelf. Maar de stukken konden tot een geheel saamgesmeed worden. Hier volgt zijn geschiedenis:

(Wordt vervolgd)

Pruszyński in Narvik, bij de overdracht van de urnen van de gevallen Poolse soldaten, zijn medestrijders Deze urnen werden daarna in Warszawa bijgezet

't Kind moet een zonnige jeugd hebben!

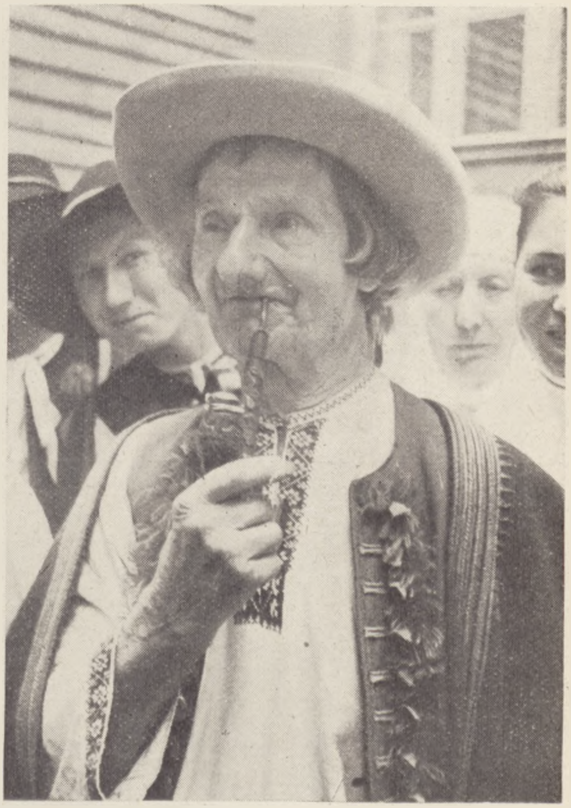
Boeren en mijnwerkers in hun costuum vriendschappelijk in gesprek

In Polen wordt de 1e Juni ieder jaar als de Dag van het Kind gevierd. Ook dit jaar was dat het geval. Ouders en overheid, ja het gehele volk wijdde die dag zijn bijzondere aandacht aan de kleinen en de allerkleinsten.

Kleine Jan telt 6 jaar. In zijn matrozenbloesje en zijn kort broekje ziet hij er uit als een stevig kereltje. Hij is bijzonder trots, want men heeft hem gedecoreerd met de orde van arbeidsverdienste. Kleine Jan weet, dat zijn Pappie de orde van verdienste heeft gekregen, omdat hij zich onderscheiden heeft bij de bouw van nieuwe huizen. Geheel Warszawa houdt zich tegenwoordig bezig met de vragen van de op- en herbouw. Het kinderspel is altijd een afspiegeling van het doen en laten der volwassenen. Voor de oorlog was een van de populairste spelletjes het spel van „dieven en politie". Tijdens de oorlog speelden de kinderen partisanen en „opstand". Nu spelen ze „wederopbouw" de kleine jongens bouwen uit kleine steentjes zorgvuldig een gebouw. Kleine Jan heeft de meeste stenen op elkaar gestapeld en daarom werd hij tot voorwerker bevorderd.

Jan's ouders wonen in de grote huizenblokken van de arbeidersvoorstad Zoliborz bij Warszawa. Deze lichte, door groen omgeven woonblokken leiden een eigen gemeenschapsleven. Ze hebben eigen bioscopen. bibliotheken, verkoopscoöperaties, maar ook een kleuterschool voor kinderen van 3 tot 7 jaar. En in deze kleuterschool bouwt kleine Jan zijn huis. De kleuterschool in Zoliborz is een van de mooiste modelscholen in heel Warszawa. Kleine Jan en zijn kornuitjes lopen hier door zonnige zalen en op open balcons, ze hebben kleine meubeltjes, wassen zich aan speciale miniatuurwasgelegenheden en buiten in de tuin bouwen ze hun nieuwe kleine huisjes.

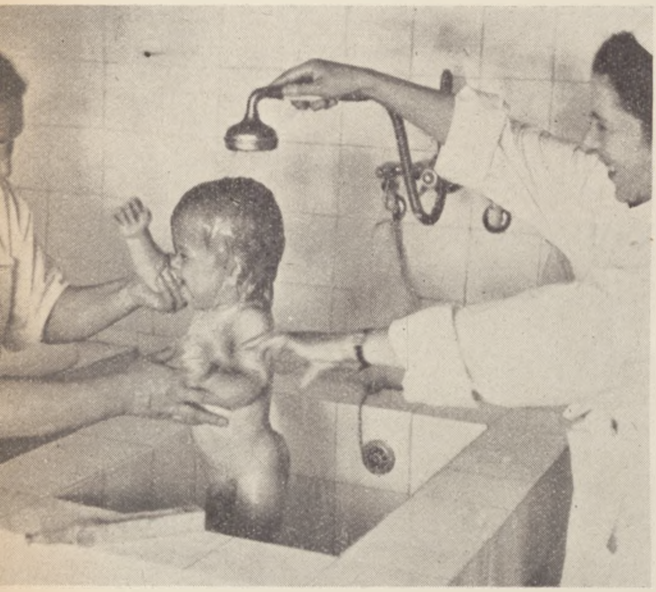
Goralentypen

Toen ik de grootste Poolse chocoladefabriek „Wedel" bezocht, brachten de arbeiders mij allereerst naar een gebouw van 2 verdiepingen. Voor ik er binnenga, moet ik een paar witte pantoffels aantrekken, een wit schort aandoen en mijn gezicht bedekken met een doorzichtige sluier. Pas zo uitgerust laat men mij binnen in de lichte propere zaal, waar de baby's in hun bedjes liggen. Een ligt heerlijk op zijn rug te spartelen met handjes en voetjes. Anderen kunnen al zitten. Nog weer anderen houden zich aan de stijlen van hun bedjes vast en staan op eigen benen. In een andere zaal vermaken zich de iets oudere kinderen, die, sommige op handen en voeten, ronddraven over de met linoleum bedekte vloer. De rode wangetjes getuigen van een goede gezondheid. Dit is een kindercrèche, waar alle arbeidsters van deze fabriek hun kleintjes tijdens de werkuren kunnen onderbrengen. De kinderen krijgen er op kosten van de fabriek vakkundige verzorging, zij worden er gewassen en gebaad, gevoed met de allerbeste voedingsmiddelen. De kleintjes zijn er steeds onder toezicht van deskundige paedagogische en medische verzorgers.

Een verdieping hoger bevindt zich de kleuterschool. Ze lijkt op die in Zoliborz. De Jantjes, Sosia's, en Stasieks spelen hier een of ander ingewikkeld beweeglijk spel. Een jong meisje, studente in de paedagogie aan de Universiteit van Warszawa, is de leidster. Ze doet hier haar practische ervaring op. In een ander locaal zijn nog wat oudere kinderen, die platen bekijken. Zo dadelijk gaan ze samen zingen. Dit is de kleuterschool, speciaal voor de kinderen van de fabrieksarbeiders, gedurende de 8-urige werkdag. In de crèche komen de kleintjes tot 3 jaar, op de kleuterschool de kinderen van 3 tot 7 jaar.

Nog een derde maal bracht men mij naar een kleuterschool. Deze was bij Szczecin. In deze buurt bevinden zich de grootste staatsboerenbedrijven van Polen. Op een van deze bedrijven ben ik nu. Het grote huis van de voormalige grootgrondbezitter is clubhuis en kleuterschool geworden. De school was niet zo prachtig ingericht als die in Zoliborz bij Warszawa of die in de fabriek „Wedel". Maar toch waren de drie grote salons vol met spelende dorpskinderen. Juist bij mijn komst was een tekenwedstrijd aan de gang. De kinderen, voorzien van kleurpotloden, tekenden allerhand wonderlijke dingen. Op dit moment hadden ze niet de minste belangstelling voor het speelgoed en de blokken, die langs de muren opgesteld waren. Op een groot bord waren de letters van het alphabet opgeschreven, kennelijk door de leidster. Blijkbaar begonnen de kinderen te leren lezen.

In Katowice ligt het kolenbekken „Siemianowice". In de kleuterschool die opgericht werd door de centrale beheersraad van de mijn, liet men mij het volgende tafereeltje zien: In een groot zonnig lokaal zitten rijen jongens en meisjes achter kleine klaptafeltjes aandachtig te verven; in hun midden staat een volwassen mijnwerker, gekleed in zijn gala-uniform met

Foto boven:
Boerinnen in haar nationale kleding defileren in de stad

Foto midden:
Een bad, dat voor beide partijen niet even aangenaam is (Kindercrèche van de fabriek „Ursus" bij Warszawa)

Foto onder:
Kleuterschool waar Jan, Zosia en Ala zich thuis voelen (in Międzyzdroje, Pommeren)

lantaarn en houweel in de hand. Dit model — een echte mijnwerker — poseerde urenlang geduldig om zijn kinderen en de kinderen van zijn makkers de gelegenheid te geven te laten zien wat zij als tekenaars presteerden.

Het was in Lódż, in een grote kleuterschool van een textielfabriek . . . , maar nee, nu is het genoeg! Nu moet ik werkelijk iets van de principes ervan vertellen. Een van de belangrijkste stappen, door de Regering van het nieuwe democratische Polen gedaan op het gebied van de volkswelvaart, was dat zij bijzondere aandacht ging besteden aan de verzorging en verpleging van het kind. Nooit waren er in Polen zo veel kindertheaters als tegenwoordig. Men kan ze vinden in iedere stad van enige betekenis; in Warszawa zijn er zelfs drie. Bovendien wordt een speciaal gebouw opgericht: de Kinderschouwburg. Er bestaat al een speciale kinderbioscoop. Op de dag van hun feest, dus aan het begin van de maand Juli, krijgen ze gratis toegangsbewijzen voor speciale voorstellingen in bioscoop en schouwburg.

Maar dit alles is nog slechts ontspanning. De werkelijke zorg voor het kind uit zich in iets anders; en wel in het dichte net van kinderspeelplaatsen, dat verspreid ligt over geheel Polen. Het beginsel luidt: overal waar de ouders werken, moet voor de toekomst van het kind gezorgd worden, voor de kleintjes buiten de school, voor de groteren op de school. De zorg buiten de school bestaat uit speelplaatsen, die in de school uit kleuterscholen, waarin de kinderen 5 à 9 uren verzorging vinden, waar zij 2 à 3 maal een maaltijd krijgen, waar zij spelen en leren en steeds aan goede paedagogische en medische verzorging zijn toevertrouwd. De kleuterscholen en crèches zijn georganiseerd door de staat en andere openbare instellingen en door fabrieksdirecties en vakverenigingen. Het verblijf van de kinderen in de kleuterscholen en crèches is kosteloos. De vakverenigingen betalen dagelijks een som van 150—200 złoty voor het verblijf van de kinderen. De crèches staan onder het medisch toezicht van het ministerie van Gezondheid; de kleuterscholen staan onder het Ministerie van Onderwijs.

Het net van kleuterscholen heeft zich de laatste jaren enorm uitgebreid. Voor de oorlog waren er in geheel Polen 1506. In het jaar 1945, dus direct na de oorlog, waren het er 2286, in het jaar 1949 is dit aantal gegroeid tot 6530. En op dit ogenblik zijn er al 7000, en er komen voortdurend nieuwe bij.

Deze koude cijfers geven echter noch de inhoud, noch het probleem weer. Het belangrijkste is dit: er is tegenwoordig in Polen niet één groot of middelgroot bedrijf, dat geen kleuterschool voor de kinderen van zijn arbeiders bezit. Dat is iets anders dan alleen maar een wettelijke bepaling. Hier wordt aan de arbeiders de onmisbare onbezorgdheid tijdens de werktijd verzekerd. Men garandeert het kind gezondheid en een zonnige jeugd, zoals dit vaak bij de opvoeding in huis door de ouders niet mogelijk is. De crèches en de kleuterscholen zijn een van de belangrijkste aanwinsten van het nieuwe democratische Polen. De waarde ervan is niet te meten, zeker niet met cijfers.

K. K.

In de kleuterschool van de mijn „Siemianowice" (in Silezië) poseert de mijnwerker Swierczek geduldig voor de kleine tekenaren

De „Konrad" vaart naar zijn plaats van bestemming:

Gdansk

De vijftiende Juni werd op de in Nederland gebouwde sleepboot, die de naam „Konrad" gekregen heeft, de vlag gehesen. De vijfdaagse proefvaarten bewezen, dat het schip in goede conditie was en het kon aan de opdrachtgever overgedragen worden, zonder dat het gevaar bestond, dat de uitstekende naam van de Nederlandse scheepsbouwers geschaad werd. De technische uitrusting werd geleverd door de firma „Dieselstoom" in Groningen.

De „Konrad" is een zeewaardige sleepboot van 25,50 meter lang, 6,80 meter breed en toegerust met een motor van 450 P.K., alsmede met een effectiek werkende reddingsvoorziening. De bemanning bestaat uit twaalf personen. Er zijn mooie verblijven, waar de bemanning na volbrachte arbeid verwijlen kan.

De „Konrad" zal naar een baggeronderneming in Gdańsk gaan. Op 16 Juni is deze sleepboot reeds naar zijn bestemming vertrokken, met kapitein B. Kipp als gezagvoerder en met de Poolse kapitein en lid van de commissie van overdracht, T. Jasiecki, benevens een Hollandse bemanning, om zijn werk aan de wederopbouw te beginnen.

Zoals bekend is, zien de Nederlandse scheepsbouwers gaarne nieuwe opdrachten uit Polen tegemoet. Polen geeft zeer vele opdrachten voor het bouwen van schepen aan het Westen. De grote nieuwe plannen die Polen op het gebied van de scheepsbouw heeft uitgewerkt voor de eerstkomende jaren, en waarvoor gedeeltelijk reeds opdrachten zijn gegeven, zullen voor Nederland zeer belangrijk zijn. Wie eenmaal de clandizie heeft van een zo veelbelovende opdrachtgever als Polen — en nog wel in het kader van het Zes-Jarenplan — zal zich ongetwijfeld ook als leverancier kunnen handhaven.

Het is geen geheim meer, dat de besprekingen over deze vraag en de grote investeringsopdrachten van Polen aan Nederland, niet vlotten en verontrusting wekken bij de scheepsbouwers. Wij kunnen, bij het ter perse gaan van dit nummer nog niet mededelen, of de gevoerde onderhandelingen tot wederzijdse tevredenheid werden beëindigd. Wij stellen ons voor zodra mogelijk op deze voor ons land bij uitstek belangrijke aangelegenheid terug te komen.

Landschap bij Międzyzdroje (Pommeren).

Landschapsschoon

in het huidige Polen

Langs de grote waterwegen, de Weichsel en de Oder, strekken zich gebieden uit, die sinds meer dan tien eeuwen door de Polen bewoond werden. In de loop dier eeuwen waren de Polen gedwongen deze landstreken te verdedigen tegen de meest uiteenlopende indringers: Tartaren, Zweden, maar vooral tegen de Duitse Ritterorden.

Men vindt over het gehele land verspreid veel gedenktekenen, die van deze oorlogen in de eeuwenoude geschiedenis van het Poolse volk een sprekend getuigenis afleggen; door sagen omgeven zijn hier de grafheuvels, de ruïnes van de middeleeuwse kastelen en burchten, de kerken.

De meeste sporen van verwoestingen zijn van allerjongste datum. Dat zijn de sporen van de verwoesting, aangericht door de barbaren onder het teken van het hakenkruis.

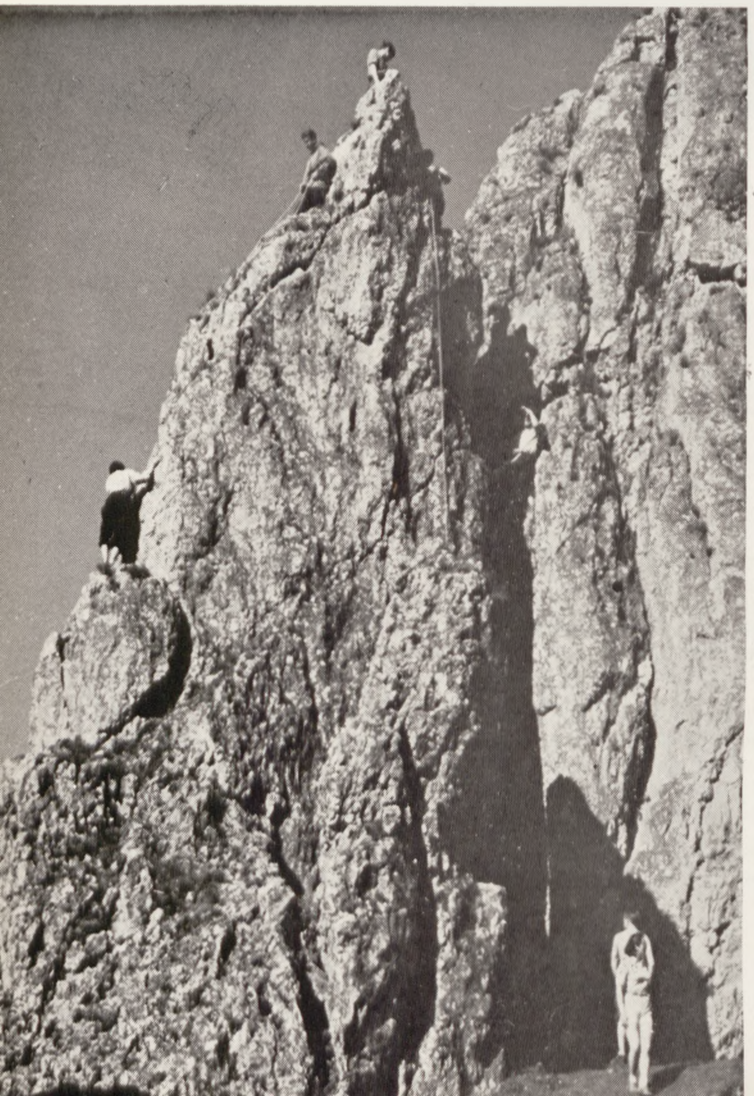
Men zou menen, dat een land, zo zwaar verwoest en economisch geruïneerd door de laatste oorlog, wel wat veel op zijn schouders neemt, wanneer het naast de wederopbouw van zijn steden, dorpen en industrie, nog tracht in de eerste jaren na de oorlog geld ter beschikking te stellen voor de bescherming van zijn historische eigendommen, zijn natuurschoonheden en zijn landschapsschoon. Maar het nieuwe democratische Polen heeft grote zorg voor zijn cultuurgoederen en heeft de middelen gevonden tot redding en bescherming van zijn met verval bedreigde historische erfschatten.

De schilderachtige ruïnes van oude burchten en de

vele kostbare, gedenkwaardige bouwsels van Gothiek, Renaissance en Barok, worden nu omgeven door bouwstellages, hele kaders geroutineerde arbeiders onder leiding van specialisten en conservatoren verrichten hier nauwkeurig de beschermende reconstructies, zij brengen de verwaarloosde oudheden uit langvervlogen tijden van de Poolse geschiedenis en cultuur weer in het licht van het heden.
Ook het landschap koestert zich in de zorg van de overheid. Op de belangrijke terreinen, waar zich de oude oerwouden van de Tatra bevinden, in de Pieninen, de Sudeten, aan de zeekust, in het Mazurische merengebied, in de oerwouden van Bialowieś werden vele nationale parken en natuur-reservaten ingericht, waar met bijzondere zorg de resten van de in vrijheid levende bisons, elanden, lynxen, beren, zeldzame vogelsoorten en de flora van bergen en laagvlakten voor uitsterven behoed worden.
De door twee op elkaar volgende oorlogen sterk gedunde Poolse wouden herstellen zich uit de toestand van rampzalige verwoesting, die voor de Poolse volkshuishouding fataal dreigde te worden. Overal zien wij regeneratie gerichte werkzaamheden aan de gang, boomkwekerijen, uitgestrekte vlakten met jonge aanplant, en een vakkundige conservering van de houtopstand. De bebossing van het land wordt in eenzelfde koortsachtig tempo uitgevoerd als de wederopbouw van de grote industriecentra en de steden.
Het Poolse landschap wordt gekenmerkt door een ongemeen grote verscheidenheid. De geografische ligging van het land kan men het beste kenschetsen als een vierkant, in het Noorden begrensd door de 500 km lange Oostzeekust, in het zuiden door een haast even lange bergketen, de Karpaten en de Sudeten. Tussen zee en bergen strekt zich een enorme vlakte uit, lieflijk van heuvels doorgolfd.
Het tegen de Oostzeekust aanleunende landschap onderscheidt zich door specifieke eigenaardigheden, die huns gelijken niet vinden op het Europese vasteland. Een wit strand, met verrukkelijk fijn zand, glooit diep het land in met zijn schilderachtige duinen, begroeid met zeldzame gewassen en struiken. De duinen bereiken vaak een hoogte van 100 meter en houden er hier en daar merkwaardige gewoonten op na — de beroemde wandelduinen van Leba bewegen zich onzichtbaar langs de zee, bedekken de bossen in hun nabijheid en bedreigen zelfs menselijke nederzettingen. Op vele plaatsen liggen dicht aan de zee — slechts door een zeer dunne landstrook begrensd — zoetwatermeren. Een karakteristiek kenmerk van dit landschap is ook de felle tegenstelling tussen het verblindend witte zand en de direct op de achter-

Foto midden:

Het akkerbouwlandschap maakt tegenwoordig een zichtbare verandering door.

grond liggende donkere dennewouden.
De dennen, een van de schoonste boomsoorten in Europa, zijn typerend voor het landschap in het Noordelijke en centrale deel van Polen. Trotse eiken, berken en espen houden hen gezelschap. Langs de velden en weiden in de grote Poolse laagvlakte siert de wilg het landschap, zij omzoomt de rivieren en de landwegen.
Het akkerlandschap maakt tegenwoordig een zichtbaar snelle verandering door. De bekende kleine, smalle perceeltjes en lappen van het vroegere individuele boerenbedrijf maken plaats voor grote gemeenschappelijk bewerkte vlakten. De primitieve werktuigen worden vervangen door tractoren en grote landbouw-machines.
Het Zuiden van Polen is een schilderachtig landschap van groene bergen, steenrotsen en getrapte hellingen. Hier verheugt zich de hoge Tatra, een groep van granieten bergmassieven, aanleunend tegen de Tsjechische grens, in een verdiende vermaardheid. In de hoogte glanzen de toppen van de met sneeuw bedekte bergen, het door diepe kloven gespleten Tatragebergte bereikt een hoogte van meer dan 2.600 meter boven de zeespiegel. Een zeer ongewoon natuurphenomeen is de beroemde doorbraak van de rivier Dunajec in de Pieninen.
In de keteldalen van de Tatra, in de Beskiden en de Sudeten ontspringen dozijnen grote bronnen, wier water geneeskrachtige eigenschappen bezit, en men vindt daar ook prachtige badplaatsen, centra van toerisme, van zomer- en wintersport. Tot de grootste, in de laatste jaren geheel modern uitgeruste plaatsen behoren Zakopane, Krynica, Solice, Karpacz en Szklarska Poreba. Hier ontmoeten elkaar 's zomers honderdduizenden vacantiegangers, herstel en gezondheidzoekenden, toeristen uit alle delen van het land. Dank zij de georganiseerde actie van de vakverenigingen en andere openbare instellingen kunnen tegenwoordig ook de brede massa's van de werkende bevolking van deze badplaatsen, sport- en toeristencentra profiteren, hetzij gratis, hetzij tegen zeer lage prijzen.
Een onafscheidelijk element in het landschap van Zuid-West-Polen zijn de rookwolken die opstijgen uit de slanke fabrieksschoorstenen, de hoge afvalhopen en de schachttorens. Dat is de Poolse zware industrie, die weer helemaal uit de ruïnes opgebouwd werd. Nu slaat hier alweer rhytmisch de polsslag vol nieuwe energie, aan de wereld de boodschap verkondigend van de zware, vreedzame arbeid.

T.

Foto links:
Rotsen in Belechowice (Karpaten) een geliefd oord voor bergstijgers.
Foto rechts:
De berken geven aan het Poolse landschap een bijzondere charme.

Minister St. Skrzeszewski en de chef van de Duitse diplomatische missie in Warszawa, Fr. Wolf, bij de ondertekening van de verdragen en overeenkomsten, die op 6 Juni tussen de Poolse en de Duitse democratische republiek werden gesloten.

Leden van de Duitse delegatie op bezoek bij de president van de Poolse republiek. Van links naar rechts: vice-premier Walter Ulbricht, pres. Bolesław Bierut en vice-president Hilary Minc.

Het verdrag tussen Polen en de Duitse Democratische Republiek

✶

Het Pools-Duitse Verdrag van 6 Juni 1950, te Warszawa gesloten tussen de Poolse Regering enerzijds en de Duitse Democratische Republiek anderzijds, heeft in de gehele democratische wereld een diepe indruk gemaakt. Men verklaart algemeen, dat de betekenis en de draagwijdte ervan niet alleen de beide verdragsluitende partijen aangaan, maar daarenboven de gehele vredelievende wereld, die maar geen rust kan vinden. Polen en Duitsland hebben met het sluiten van dit verdrag de wereld een voorbeeld gegeven hoe het mogelijk is, ondanks alles wat er in het verleden is geschied, in vrede naast elkaar te leven.

Eeuwenlang woedden tussen Polen en Duitsland de vreselijkste conflicten en oorlogen. Beide landen waren van elkaar vervreemd als misschien geen andere volkeren. De vijandschap tussen beide buurvolken was een erfvijandschap. De Polen waren door de Duitsers al eens afgeschreven van de wereldkaart. Nog altijd bloedt het in nieuwe gedaante herrezen Polen uit duizenden wonden, veroorzaakt door de Hitleroorlog, maar desondanks reikt het nu de hand aan dat Duitsland, dat het zoveel leed toebracht. Maar de nieuwe leiders van de Democratische Duitse Republiek hebben radicaal gebroken met de roofpolitiek hunner voorouders, zij kwamen tot de erkenning, dat vriendschap en vrede meer waard zijn dan de bestendiging van het onrecht, het Poolse volk in de loop van eeuwen aangedaan.

De Regering van de Duitse Democratische Republiek heeft op de 6e Juni het in Warszawa gesloten verdrag, waarbij de onschendbaarheid van de Oder-Neissegrens gegarandeerd wordt, eenstemmig bekrachtigd. Tegelijkertijd keurde zij de overige overeenkomsten goed, die te Warszawa met de Poolse regering waren gesloten.

Bij de discussie over de politieke en economische betekenis van de gesloten overeenkomsten legde de Heer Grotewohl, president van de Raad der Duitse Democratische Republiek, er de nadruk op, dat de onderhandelingen te Warszawa beschouwd moeten worden als een gebeurtenis van grote politieke betekenis en dat zij op beslissende wijze zullen medewerken tot de consolidatie van de vrede in Europa.

De Heer Nuschke, vice-president van de Volksraad, wees erop, dat tengevolge van de zware schuld, die de Duitse natie tijdens de oorlog op zich geladen heeft, het een van de moeilijkste taken van de Duitse democratische regering was om vriendschappelijke, op vertrouwen gebaseerde betrekkingen tussen de beide landen te scheppen.

De Heer Kastner, vice-president van de Raad, verklaarde, dat de onderhandelingen te Warszawa hadden getoond, dat een harmonische en vertrouwelijke samenwerking de meeste vruchten zou afwerpen voor de beide naties.

Minister Dertinger onderstreepte de draagwijdte van de gesloten overeenkomsten van Warszawa voor de gehele buitenlandse politiek van de Duitse Democratische Republiek. „De overeenkomsten hebben bewezen," zo verklaarde hij, „dat de politieke atmosfeer tussen beide landen is opgeklaard en dat de Duitse Democratische Republiek er in geslaagd is de grondslagen te leggen voor een toekomstige vriendschappelijke en vertrouwelijke samenwerking."

De Onder-staatssecretarissen Wunderlich en Albrecht zeiden, dat de verklaring aangaande de onschendbaarheid van de Oder—Neissegrens „de wil uitdrukte van het Democratische Duitsland om alles te doen opdat *deze grens nooit een twistappel* zal kunnen worden tussen de Duitse en de Poolse natie."

De Poolse openbare mening ziet in het vestigen en versterken van goede betrekkingen tussen de beide buren-staten een middel tot het liquideren van het gevaar voor een herhaling van die gruwelijke conflicten uit het verleden, die zulke tragische gevolgen met zich meebrachten voor het Poolse en het Duitse volk.

Door grote bekendmakingen aan de bevolking werd deze in de gelegenheid gesteld haar houding tegenover de gesloten overeenkomsten te bepalen. Deze bekendmakingen gaven aanleiding tot uitvoerige discussies over de Pools-Duitse betrekkingen en droegen ertoe bij, de resten van de muren van vijandschap en wantrouwen af te breken. Deze muren konden echter alleen afgebroken worden door mannen, die uit ander hout gesneden waren dan hun voorgangers. In Polen zowel als in de Duitse Democratische Republiek is het fascisme met wortel en tak uitgeroeid. Beide buurstaten belijden hun wil tot het behoud van de vrede, tot de opbouw van hun geteisterde landen, niet in woorden, maar in daden. Zij hebben door dit verdrag aan de vredelievende volkeren een navolgenswaardig voorbeeld gegeven, dat men oude conflicten op vreedzame wijze kan regelen.

De Oder-Neissegrens

★

Het streven, om in West-Duitsland de oude machten weer in het zadel te helpen, neemt steeds concreter vormen aan. Niet alleen viert in Duitsland zelf de vijandige houding tegen Polen en de daarmee verbonden ophitsing weer hoogtij, niet alleen laten leidende persoonlijkheden straffeloos in alle toonaarden hun revisionistische en naar revanche strevende eisen betreffende de Westelijke gebiedsdelen van Polen horen en dit alles onder welwillende goedkeuring van de bezettende machten, maar deze „Zurück ins Reich" propaganda heeft blijkbaar ook zijn aanhangers gevonden in bepaalde Nederlandse kringen.

Bij het doorlezen van de Nederlandse perscommentaren stuit men herhaaldelijk op uitlatingen waarvan men zich met verbazing afvraagt, of zij zó uit West-Duitse bladen zijn overgenomen. Ook in de Nederlandse pers spreekt men van „Oostelijke gebieden van Duitsland", van „door Polen geannexeerde Duitse Oostelijke provinciën", of van „voorlopig onder Pools beheer staande delen van Oost-Duitsland". Bij het noemen van plaatsnamen bedient men zich bij voorkeur van de Duitse benamingen van deze plaatsen of gebieden, alsof er na 1940 niets gebeurd is, alsof Nederland geen diplomatieke betrekkingen met Polen onderhoudt. Ware Nederland-Polen een politiek tijdschrift, zo zouden wij hier een ernstige waarschuwing laten horen. Nu beperken wij ons tot een historisch overzicht van deze voor Nederland en Polen even belangrijke zaak.

Allereerst moet vastgesteld en betreurd worden, dat de Nederlanse openbare mening bitter slecht bekend is met de nationale en sociale onderdrukking, die de Poolse bevolking alleen al gedurende de laatste eeuw juist in deze gebieden van de Pruisen en hun meedogenlooos landsbestuur te lijden had en ook hoe weinig men hier weet van het systematische uitroeiingsproces, de wrede verdrijving, de germanisering, de economische vernietiging en de opzettelijke verpaupering van de Polen in Silezië, Pommeren, Poznań, West- en Oost-Pruisen. De infame propaganda van de Alte Fritz, van Bismarck en Hitler stempelde de onterfde, ontrechte Poolse burgers in de ogen van de wereld tot een volk, niet in staat zichzelf te regeren en slechts onder Duitse hoede als goedkoop werkvee voor de zwaarste arbeid te gebruiken.

De werkelijkheid is, dat de hele vorige eeuw juist in deze herwonnen gebieden gekenmerkt was door een afschuwelijke worsteling tussen de bezettende machten en hun uitvoerders aan de ene kant en het om zijn bestaan en zijn vrijheid vechtende Poolse volk aan de andere kant. Zelfs de nu levende generatie in deze gebieden kan U vertellen van de ontelbare schoolstakingen, die gevoerd werden met een heftigheid, die zijn gelijke niet kent, van de opstanden tegen de veroveraars en overweldigers in Silezië. Het zal hier waarschijnlijk ook over 't algemeen niet bekend zijn, dat b.v. in Silezië de helft van de landerijen aan 300 van de Duitse grootgrondbezitters behoorde! Dat tegenover deze 300 een half millioen Poolse boeren stonden, dat in de Silezische mijnbouw 75% en in de gieterijen 85% van alle arbeiders Polen waren. Wie voor de eerste wereldoorlog, ja zelfs daarna nog, in de gelegenheid was in deze gebieden op het platteland rond te kijken, kon vaststellen, dat honderdduizenden Poolse landarbeiders de grote landgoederen der Silezische en Pommerse Junkers bewoonden, dat zij in verschrikkelijke, mensonterende omstandigheden hun bestaan leidden en onder de zweep van de „Kulturträger" de schuren van deze met graan vulden en het aan hen en aan hun voorvaderen ontroofde land bebouwden.

Is het nu niet duidelijk aan wier belangen diegenen denken, die het Duitse revisionistische streven, openlijk of heimelijk, trachten te legimiteren?

Sedert de vernietiging van de Poolse souvereiniteit en staatsmacht en de geleidelijk verder gaande verslaving streefden de Duitse veroveraars ernaar, hun grenzen steeds weer naar het Oosten te verleggen. Andere koloniserende staten, wier macht eveneens berustte op de nationale en sociale onderdrukking van andere volkeren, accepteerden de door de Pruisen met geweld getrokken grenzen. Maar de Polen hebben deze grenzen van onderdrukking nooit geaccepteerd! Zij vonden in hun strijd voor nationale en sociale bevrijding bondgenoten in de rijen van het in de vorige eeuw bewust wordende proletariaat en bij de vooruitstrevenden onder de nog niet geheel vervallen bourgeoisie. De grondvesters van het wetenschappelijk socialisme hebben zich vol warmte opgeworpen voor het herstel van Polen's souvereiniteit en ondersteunden de Poolse vrijheidsstrijd. Later, na de ontaarding van de Duitse sociaal-democratie hadden de sociaal-chauvinistische leiders van deze partij er geen belang meer bij Polen te helpen het juk der Pruisische onderdrukkers af te werpen. Integendeel: wie herinnert zich niet de „Grenzschutz", die Herr Scheidemann organiseerde en die hij, nadat na de verloren eerste wereldoorlog het Keizerrijk uit elkaar viel, naar de Poolse gebieden dirigeerde, wie herinnert zich niet de „Freiwilligerkorpse" de „Eisernen Divisionen", die in het Oosten opereerden om de geroofde gebieden bij het „Reich" te houden? Alles werd door deze heren in het werk gesteld om de Poolse provincies de terugkeer in hun natuurlijk staatsverband onmogelijk te maken. De volksstemmingen, die in bepaalde grensstreken van dit gebied na de eerste wereldoorlog werden gehouden, waren niet anders dan een bestendiging van het aan het Poolse volk begane on-

recht, daar ze van de de door de Pruisen geschapen „status quo" uitgingen en dus slechts voor de zoveelste maal het onrecht legaliseerden. De in de loop der eeuwen van huis en haard verdrevenen, de „Ausradierten", enz., konden hun stem niet meer laten horen. Neder-Silezië bleef Duits, om van Pommeren, Oost-Pruisen, een deel van West-Pruisen maar helemaal niet te spreken.

Daar kwam nog bij, dat dank zij de met blindheid geslagen Poolse bourgeoisie, met haar angst voor de revolutie, het Verdrag van Versailles wederom een grens kon trekken die in strijd was met de gerechtigheid. De jaren tussen de beide wereldoorlogen, waarin de internationale reactie haar spelletje speelde, waaraan de Poolse machthebbers ijverig meededen en zich daardoor geheel vervreemdden van Polen's natuurlijke bondgenoten, waren weinig geschikt om aanspraken op de Westelijke gebieden te doen gelden; het tegendeel was het geval. Het halffascistische regime van Pilsudsky en later dat van Smygly Ryds-Beck speelde in de kaart van Polen's erfvijanden. De gevolgen kennen wij. Hitler kondigde de volledige vernietiging van Polen aan. En daar bleef het niet bij. Dit dreigement is voor een groot deel verwerkelijkt.

Is het dan een wonder, dat de Polen nu behoefte aan veiligheid hebben en op grond daarvan waarborgen eisen, die menige Duitser onaangenaam zijn? Is het een wonder dat het Poolse volk pijnlijk nauwkeurig de uitlatingen volgt, die in de rest van Europa over zijn grenzen, zijn veiligheid worden gelanceerd! En dat vooral bij landen, die eveneens een lange tijd de zegeningen van de Duitse Kultur over zich heen moesten laten gaan. In Polen kan men zich moeilijk indenken, dat de volkeren van West-Europa in zo korte tijd alle ellende vergeten zouden hebben en de gevaren, die van de kant van een herboren reactionaire Duitse machtsstaat dreigen, zouden onderschatten.

Men kan zich immers nog zo goed herinneren, met hoeveel vreugde diezelfde volken na het neerslaan van de Naziheerschappij de overeenkomst van Potsdam begroetten. Deze overeenkomst draagt de handtekeningen van Amerika, Engeland en Rusland, waarbij Frankrijk zich later aangesloten heeft en deels zijn het de handtekeningen van staatslieden, die ook nu nog aan het bewind zijn. In hun naam verhuisden, door gemeenschappelijk getroffen organisatorische maatregelen, millioenen Duitse zowel als Poolse burgers. Het onrecht, het Poolse volk aangedaan, werd eindelijk goedgemaakt.

Wanneer men op dit ogenblik van bepaalde kant in koor met zijn Duitse geestverwanten herhaalt: de Oostelijke grenzen van Duitsland kunnen pas definitief geregeld worden bij het vredesverdrag, dan antwoorden wij: Het vooruitstrevende democratische Duitse volk, dat geen oorlog wil, heeft duidelijk te kennen gegeven, dat het de grenzen aan de Oder en de Neisse als een definitieve regeling beschouwt en het heeft dit door middel van zijn vertegenwoordigers plechtig bekrachtigd. En dit alles in overeenstemming met de besluiten van Potsdam en Yalta, waarbij de Oder en de Neisse als de grens tussen Polen en Duitsland werden vastgesteld en ten gevolge waarvan een volksverhuizing van millioenen plaats vond.

De grote vraag, waarvoor vele oprechte Nederlanders nu gesteld worden is deze: Waarom spreekt men tegenwoordig zo anders en waarom wordt het revisionisme van de Duitse neo-fascisten met welwillendheid toegestaan, ja aangemoedigd, juist door hen, die zelf bij de bovengenoemde regeling van de Oostelijke grenzen van Duitsland (wij hebben hier Churchill op het oog) de grens bij het Wendenschlosz bij Berlijn wilden trekken? — Het antwoord luidt Polen is geen bufferstaat meer. De Mikolajczyks zijn door het Poolse volk naar huis gestuurd. De verenigde arbeiders, boeren en intellectuelen, de tegenwoordige staatsleiders, de geestelijkheid, ja alle lagen van de Poolse bevolking willen geen stootblok zijn eerst in de koude, later in de hete oorlog, tegen de Sowjet-Unie!

De macht van de feodale grootgrondbezitters en van de volksvijandige financiële oligarchie is gebroken; op een herleving van het Poolse fascisme en militairisme is geen kans meer. Op de presidentszetel zit Boleslaw Bierut. Zat daar een Mikolajczyk, een Pilsudski, een Smygly Rydz, dan werd alles in één slag anders. Dan kon men weer „de heiligste goederen der beschaving verdedigen". Het Poolse volk en velen zijner vrienden geven er zich rekenschap van, wat gebeuren zou, bij de terugkeer van de bankroete halffeodale heersersklasse.

Hoe men in kortzichtigheid of kwaadwilligheid de zaak van de Poolse Westgrenzen ook belicht, het Nederlandse volk heeft geen belang bij een terugkeer van de oude toestand in Polen. Het Nederlandse volk heeft er al evenmin belang bij, dat Silezië, een tweede Ruhrgebied, in Duitse handen valt. Het heeft er ook geen belang bij, dat Polen een zwak, halfkoloniaal agrarisch land blijft en dat — wij herinneren het ons nog — het lied, dat Mussert's huurlingen in navolging van de Duitse „Ostlandfahrer" uit volle borst zongen „nach Ostland wollen wir reiten", wederom door de Nederlandse straten schallen zal. Het Nederlandse volk weet, dat Polen nooit tegen Nederland te velde getrokken is — integendeel, men kan heel wat verse sporen vinden op de soldatenkerkhoven der laatste tijden van Polen, die voor de Nederlandse vrijheid, tegen de gemeenschappelijke vijand gevochten hebben.

Goede vriendschappelijke betrekkingen, een levendig handelsverkeer, daar gaat het nu om, en niet om tweedracht zaaien en heulen met Polen's vijanden. Zo denken velen in Nederland en niet alleen zij, die de politieke, structuele en economische veranderingen in het nieuwe Polen toejuichen, maar ook oprechte Nederlanders uit alle kringen van het openbare leven. De gemeenschappelijke bestrijding van het Duitse revisionisme en van de revanchegedachte van deze gevaarlijke buurman is plicht voor beide volken. Men kan het slechts betreuren, dat er nog mensen zijn, die zich door Poolsvijandige, meestal buitenlandse, elementen op sleeptouw laten nemen.

Tot geruststelling van de „Ostlandfahrer" zij hier echter het volgende gezegd: de omstandigheden in Polen ontwikkelen zich dagelijks tot ons gemeenschappelijk voordeel en de grens langs de Oder en de Neisse loopt daar als een ware vredesgrens. En zo vertrouwen wij er ook op, dat de grote massa van het Nederlandse volk bereid zal zijn de vriendschap tussen beide volken in stand te houden en niet door kwaadwillenden te laten verstoren.

g.

Dr. Jan Kobryner, handelsattaché bij de Poolse Legatie in Den Haag, ontvangt dagelijks van 10—1 u. op zijn kantoor, Alexanderstr. 24, Tel. 116164.

Oude betrekkingen tussen

Nederlandse en Poolse Katholieken

★

In mijn artikelen over Oude Contacten tussen Nederlandse en Poolse Protestanten kon ik gewag maken van betrekkingen, welke er in de voorgaande eeuwen bestaan hebben tussen **groepen** Nederlandse van de Moederkerk afgevallenen en hun Poolse geloofsgenoten; we zagen ook, dat de uit de Nederland en naar Oost Friesland uitgewekenen in de Pool Lasco een van hun voorgangers erkenden. Nu wij de contacten tussen Nederlandse en Poolse Katholieken gaan fixeren (en we bepalen ons aanvankelijk alleen tot die, welke tegen het midden van de 16e eeuw hebben plaats gevonden) zullen we minder met groepen, dan wel met personen te doen hebben, ja eigenlijk zal er hoofdzakelijk sprake zijn van de verhouding tussen twee mannen, die bij de Contrareformatorische beweging in hun landen een eerste rol hebben gespeeld; namelijk tussen de Nederlandse Jezuïet Peter Canisius (1521—1597) en de Poolse Bisschop later Kardinaal Stanisław Hozyusz, gewoonlijk Hosius genoemd. Dit verschil tussen groepen- en personencontact is natuurlijk niet van toevallige aard. Lasco c.s. zullen als de Poolse Contrareformatie met kracht inzet, er de voorkeur aan geven het vaderland te verlaten; zij treffen eerst in Oost Friesland, later op Engelse bodem Nederlandse lotgenoten; de Prelaat Hosius zal bij de bestrijding der Poolse Protestanten van allerlei schakering de hulp van de pas gestichte orde der Jezuïeten inroepen; de in Nijmegen geboren Canisius is met Dominicus Mengin een der eersten van de Societas, die Poolse bodem betreedt.

Voor wij echter de werkzaamheid der Poolse Contra-Reformatoren gaan bespreken, dient nog een enkel woord gezegd over hier te lande minder bekende symptomen van het oudste Poolse reformatisme. Dit is al van heel oude datum; de door Husz ontketende beweging had zich niet tot zijn eigen vaderland beperkt, zij had bijna onmiddellijk weerklank gevonden in het naburige rijk der Jagellonen. Husz zelf stond in correspondentie met de Poolse koning, gedurende de hele 15e eeuw vangen we het stemgeluid van zijn Poolse volgelingen op, een van hen Adam Radziejewo zal in 1499 de brandstapel beklimmen, een ander Bernard van Lublin spreekt even voor Luther's optreden (1515) zijn twijfel uit over Rome's onfeilbaarheid en geeft openlijk te kennen, dat de Bijbel de enige ware richtsnoer des geloofs moet zijn. De berichten over Luther's optreden te Wittenberg drongen natuurlijk ook spoedig tot Polen door; de autoriteiten stonden daar gereed tot het nemen van tegenmaatregelen. Laat ons even het edict van koning Sigismund I uit het jaar 1520, algemeen bekend als het edict van Toruń, herdenken. „Ons is ter ore gekomen" zo luidt de aanhef „dat er in ons land boeken circuleren van een zekere Augustijner monnik Martin Luther, die tegen de Apostolische Stoel zijn gericht. Aangezien de daarin vervatte dwalingen ook in ons land ingang vinden, verbieden wij dat deze het land worden ingevoerd. Hij die deze verkoopt of leest zal te strengste worden gestraft (volgen een opsomming van straffen).

Ook regende het smaadschriften tegen de Wittenberger. Geen heeft in zijn tijd meer opgang gemaakt dan de „Encomia Lutheri" van Andrzy Krzycki, de bisschop van Przemysl. Als we zijn gezang tegen de rabidusLuterus (de hondsdolle Luther) lezen, klinken ons onwillekeurig de epitheta ornantia in de oren (lieghers, bedrieghers, banckroetieren mompoliers, woeckenaers, groote ghieren), welke onze Anna Byns in diezelfde tijd op de Lutheranen liet neerhagelen. Ja, men nam in die dagen, ginds noch hier, een blad voor de mond indien men zijn tegenstanders wilde qualificeren. Als note gaie zij hier nog vermeld, dat deze „Encomia Lutheri" in de 17e eeuw bij vergissing op de index werd geplaatst, omdat men het woord „Encomia-Lof" letterlijk in plaats van ironisch opvatte.

Intussen had de dichter Krzycki, die later Aartsbisschop van Gnesen zou worden, de hand wel eerst in eigen boezem mogen steken, want het zesde boek zijner gedichten zou op meisjespensionaten niet geduld worden. Al legde hij het dan ook af tegen een andere Poolse prelaat, Gamrat, wiens naam op een weinig eervolle wijze nog in de Poolse taal naleeft. Wij willen echter geenszins beweren, dat alle Poolse bestrijders van Luther op gelijk zedelijk peil stonden als de bovengenoemden. Torenhoog boven hen verheft zich de man aan wie ons artikel is gewijd en die we juist daarom hier ter sprake kunnen brengen, omdat hij zich in die dagen (1526) als 22-jarig jongeling reeds mengde in de tegen Luther ontketende pennestrijd. Hem (Hosius) viel de eer te beurt een in Polen verschijnende herdruk te mogen bezorgen van Erasmus „Diatribe adversus servum arbitrium Martini Lutheri" het alom bekende geschrift van de Rotterdammer, waarin hij Luther's wilsonvrijheidsdogma bestreed. Aan deze Kracówer uitgaaf van het werk van onze landgenoot (weer een bewijs van de geestelijke contacten tussen Holland en Polen) voegde Hosius twee Latijnse tegen Luther's aanhangers gerichte gedichten toe.

Het is thans de tijd een kort overzicht te geven van Hosius' leven en werkzaamheid; het zij mij geoorloofd nog even mee te delen, door welke omstandigheid lang voor ik me in het Poolse cultuurleven verdiepte, mijn belangstelling voor zijn persoonlijkheid werd opgewekt. Toen ik jaren geleden eens dolf in die onuitputtelijke kennismijn — Bayle's Dictionnaire

Historique et critique — viel mijn blik op het artikel Hosius en ik las daar: „Ses cuvrages de Controversie ne cèdent guère aux meilleurs qui furent faits en ce siècle là." Deze prijzende bewoordingen van de met zijn lof niet zo bijzonder scheutige Rotterdamse predikant troffen mij toen al; een latere studie van enige van Hosius' werken vestigden in mij de overtuiging, dat Bayle's lof niet misplaatst is.
Stanisław Hosius dan werd op 5 Mei van het jaar 1504 te Kraków geboren en zal op 15 jarige leeftijd de universiteit van zijn vaderstad betrekken. We vinden van hem opgetekend, dat hij reeds als jongeling het Pools, het Duits en het Latijn volledig beheerste. In vroegere artikelen had ik al gelegenheid er op te wijzen, dat vreemdelingen vaak verbaasd stonden over de wijze, waarop tal van Polen met het Latijn vertrouwd waren. De secretaris van een Pauselijk legaat, Anton Marie Gratiani constateert zelfs, dat bij eenvoudige landbouwers (rusti cani homines, et qui aeternam aratro agrorumque culturae operam impendunt) nog kennis van het Latijn is aan te treffen. Al mag het nu op goede gronden betwijfeld worden, of de aan zware economische druk blootstaande „kmeten" gelegenheid hadden hun Latijnse kennis te cultiveren, toch vormt een Hosius, die Cicero 8 maal Augustinus 6 keer las, in het Polen van die dagen geen uitzondering.
Voegen we er aan toe, dat een degelijke studie van het Grieks hem in staat stelde Aristoteles eveneens te bestuderen, dan kan het ons niet verwonderen, dat hij na de Krakówse universiteit te hebben afgelopen door een onweerstaanbare drang werd aangegrepen in Italië zijn studie te voleindigen. Het is weer dezelfde gang, die ook zijn grote landgenoot de dichter Kochanowski zal afleggen; in de leerzalen van de universiteiten te Bologna en Padua hoort hij de grootste juristen en Latinisten van hun tijd. Ginds boeien hem de voordrachten van een Paolo Parrhisius, hier wordt hij getroffen door de meesterlijke interpretatie van de klassieken door een Bonamicus geleverd. Als doctor in de beide rechten keert hij in 1533 weer naar Polen terug, een lang gekoesterd plan om van uit Padua eerst nog Bazel aan te doen, ten einde aldaar Erasmus te kunnen bezoeken, moet hij opgeven, daar hij te Padua al zijn geld heeft verloren.
Al was dan van die Bazelse reis niets gekomen, Hosius mocht toch met bevrediging op de afgelopen jaren terugzien. Men erkent in Polen zijn verdiensten, hij wordt te Kraków als vice-kanselier aangesteld, hij staat in de hoogste gunst bij de toenmaals invloedrijke bisschop Tomicki, die hem zelfs een brief laat opstellen, welke hij tot de latere koning Sigismund August richtte. Deze brief, een geestelijk product dus van Hosius, is merkwaardig genoeg, om er enige fragmenten uit mede te delen; de brief moge dan al niet vrij zijn van een enigszins duf gemoraliseer, toch blijkt er uit, dat de opsteller tegenover de Oudheid als tegenover een levende werkelijkheid stond, hier hangt geen studeerkamerlucht. Zoals het ros voor het draven — aldus Hosius — zoals de stier voor het ploegen is bestemd, zo is de mens aangewezen op het studeren en het handelend optreden. Voor het eerste dient de jeugd, voor het tweede de rijpere leeftijd. Hosius, die de jeugdgrens nog niet overschreden is, en die zich bovendien tot een jong persoon richt, verwijlt bij voorkeur bij de schildering van de studiegeneugten. En hiervoor levert de Oudheid hem genoegzame stof. Weet hij ons niet mede te delen, hoe een Marcus Brutus aan de vooravond van de slag bij Pharsalus zo in de lectuur van geschiedverhalen verdiept was, dat hij alles om zich heen vergat. Zal Caesar, als hij zich in het water werpt, om zijn vijanden te ontvluchten, niet één hand in de hoogte houden, om te voorkomen, dat een boek, hetwelk hij bij zich had nat worde.
Na Tomicki zal de Rijkskanselier tevens Bisschop van Plock, Choinski, hem eveneens zijn bescherming verlenen, hij wordt nu secretaris van de koning en kort nadat hij de priesterwijding ontvangen heeft, polst men hem, of hij de leeggekomen bisschopszetel te Culm wil innemen. Hij aarzelt eerst, hij weet welke zware taak hem daar wacht, onder Culm ressorteert namelijk o.a. Toruń, een stad, waar nog pas, evenals trouwens in de niet bij het bisdom Culm behorende plaatsen Gdańsk, Elbląg en Braniewo, de aanhangers van de nieuwe leer bijna het heft in handen hadden gekregen. Toch laat Hosius tenslotte zijn aarzeling varen, doch nauwelijks is hij als bisschop bevestigd, of hij ziet zich (voorjaar 1549) geplaatst voor het vervullen van een uiterst moeilijke diplomatieke taak, hij moet immers in naam van koning Sigismund August de hoven van Karel V, Ferdinand I en Philips II bezoeken, ten einde genoemde potentaten te verzoeken de tegen Albrecht van Pruisen uitgesproken Rijksban op te heffen of in ieder geval niet te executeren. Het kan niet in mijn bedoeling liggen mijn lezers mee te sleuren in een labyrinth van historische, staatsrechterlijke quaesties, zij moeten zich er echter wel van bewust zijn, dat de boven aangeroerde quaestie wel degelijk verband houdt met een juist in onze dagen weer van zekere zijde opgewarmd schijnprobleem — heeft Polen recht op dat deel van de heroverde gebieden.
Wat was nu eigenlijk de quaestie?
In het jaar 1525 had de tot het Lutheranisme overgegane grootmeester der Duitse Orde Albrecht met toestemming van de meerderheid der ordeheren (Luther had zich in 1523 tot hen gewend om het coelibaat op te geven) zijn bezit geseculariseerd en hij had bij het verdrag van Kraków (8 April 1525) Sigismund I van Polen als leenheer erkend; Albrecht zelf zou niet de titel van Hertog van Pruisen, maar die van Hertog in Pruisen (dux in Prussia) voeren. Twee dagen later werd dit verdrag op het marktplein te Kraków officieel bezegeld.
Zij, die de Poolse rechten op deze landen erkennen, beschouwen deze gebeurtenis als een van de schakels in hun betoog ten gunste van ditzelfde Polen; zij zijn zo vast overtuigd van het goed recht hunner zienswijze, en zij weten zo vast en zeker, welke politieke redenen achter de argumenten hunner tegenstanders verscholen liggen, dat zij in dit verband het woord „schijnprobleem" wagen uit te spreken.
Laat ons nu na dit noodzakelijk intermezzo weer naar onze afgezant Hosius terugkeren, die de in het rijk tegen Albrecht ontketende woede tot bedaren moest brengen. Ofschoon hem dit niet volledig gelukt is vond zijn betoog, dat het hier een quaesie gold, waarmee de vrede in Europa gemoeid was, wel ingang. Hosius is bij deze gelegenheid ook in Antwerpen bij Philips II op audientie geweest, voor ons is zijn reis ook daarom zo belangrijk, omdat hij in die door hem voor het eerst betreden verre landen allerlei belangrijke persoonlijkheden heeft ontmoet: de Kardinaal Otto Truchsetz, (hem reeds uit Bologne bekend) de Dominikaan Peter von Soto en last not least Peter Canisius. Voor we over de rol gaan spreken, die de Nederlandse Jezuïet in Hosius' leven heeft gespeeld, dienen we eerst, heel in het kort, diens verdere biographie te behandelen.
Hosius is dus van zijn buitenlandse reis teruggekeerd, waar hem dadelijk een moeilijk werk wacht. Op bevel van de Aartsbisschop van Gnesen is er een provinciale Synode (dit woord werd toen ook gebruikt van plaatselijke bijeenkomsten van Katho-

lieke geestelijken) te Piotrków bijeengeroepen. Men verzoekt Hosius een memorandum voor deze synode op te stellen, waarin in forse lijnen moet worden aangegeven, wat de kerk te doen staat om de rijzende stroom van de Reformatie te keren. Hij krijgt vier dagen de tijd om dit op schrift te brengen het zal tevens een systematische uiteenzetting van de Katholieke leerstukken moeten bieden. Uit dit memorandum is later (na 8 jaar noeste arbeid) de Confessio fidei catholicae christianae" gegroeid een antwoord op Melanchton's Confessie van Augsburg. Ook in dit verband zouden we al weer dadelijk de naam van Canisius kunnen noemen; we wachten hier nog even mee, delen slechts mede, dat Hosius' levenswerk druk na druk heeft beleefd, in de meeste Europese talen is overgezet, terwijl er ook Arabische en Armeense uitgaven van bestaan. Heel lang heeft Hosius de bisschoppelijke waardigheid in Culm niet vervuld. hij wordt spoedig bisschop van Warmia (Ermland). In deze hoedanigheid heeft hij alle pogingen in het werk gesteld, om het tot dusver van Katholieke zijde verwaarloosde, door de Protestantse beter geleide onderwijs in dienst van de kerk te stellen en hij kon hiervoor geen beter middel aangrijpen dan de Jezuïeten naar Polen te roepen. Onder de eerst aangekomenen behoorden Peter Canisius en Alphonsus Salmeron. Spoedig verrijzen alom in den lande hun colleges Braniewo (Braunsberg) 1565, Pułtusk 1566, Wilna 1570 enz. enz.

Als Bisschop van Warmia vertoefde Hosius bij voorkeur in het eenzaam gelegen Lidzbark Warmiński (Heilsberg), maar na 7 jaar zou hij naar een geheel ander milieu worden verplaatst. Paus Paulus IV legt beslag op hem (1558); hij wordt naar Rome ontboden, zijn opvolger Pius IV benoemt hem tot Apostolisch legaat. Hij krijgt Wenen als standplaats, hij moet met Ferdinand I onderhandelingen voeren over de heropening van het Concilie te Trente. In de derde periode van dit zo bij uitstek belangrijke concilie (1562—1563) fungeert hij als een van de 5 voorzitters; hij is nu inmiddels al tot Kardinaal benoemd (1561).

Na de dood van Pius IV vallen er in het Kardinalencollege vele stemmen op hem, de meerderheid beslist echter anders en waar nu ook het Concilie geëindigd is, keert hij weer naar zijn Pools bisdom terug. Toch zou de eeuwige stad hem andermaal weer zien, want in het jaar 1569 wordt hij door de Poolse koning in de qualiteit van Nuntius naar Rome gestuurd. Tien jaar zal hij deze functie uitoefenen, op de 5 Augustus 1579 ontslaapt hij op de hoge leeftijd van 75 jaar.

En nu kunnen de contacten tussen de Pool Hosius en de Nederlander Canisius ter sprake komen.

In het jaar 1558 gaat Paus Paulus IV er toe over als nuntius voor Polen de bisschop van Satriazo Camillus Mentuati te benoemen. De nuntius krijgt twee theologische raadslieden mee en wel Peter Canisius en Theodorik van Amsterdam [1] (we bevinden ons wel in een echt Nederlands gezelschap).

De laatste bleek echter niet tegen het Zuidelijk klimaat opgewassen te zijn, hij stierf kort na aankomst. In zijn plaats wordt nu Dominicus Mengin benoemd. Doch ook Caniscius had met moeilijkheden te kampen, hij kan niet al te goed aan de nieuwe omgeving wennen; hij wordt geplaagd door dysenterie. Bovendien is hij ontstemd over het optreden van de Nuntius. In een brief aan de beroemde Laynez laat hij zich daarover uit: De Nuntius beschouwt hem alleen als tafelgenoot, hij roept nooit Canisius' adviezen in. Hij wil „zijn eigen theoloog zijn."

Ook het gedrag van koning Sigismund wekt Canisius' wrevel op. Dit is dezelfde Sigismund August, die we al vaker ontmoetten. Op hem had Calvijn eens zijn verwachtingen aangaande een Calvinistisch Polen gebouwd, hij had hem kort na zijn kroning zelfs zijn commentaar op de brief aan de Hebraeën opgedragen. Een bijzonder Puriteins leven leidde hij echter niet; op het ogenblik, dat Canisius in Kraków vertoefde lag zijn tweede vrouw Katherina doodziek terneer doch haar gemaal had alleen belangstelling voor de wilde zwijnenjacht en voor zijn bijzitten, zijn vrouw liet hem even onverschillig, als de Pauselijke afgezanten. Ook hierover beklaagt Canisius zich.

De enige troost, die de Nederlandse Jezuïet in het verre Kraków vindt is de verzorging van een tweede druk van Hosius' werk over de strijdvraag, of de leken de kelk bij het Avondmaal mocht worden toegediend.

In de tussen Hosius en Canisius gevoerde briefwisseling nemen de aangelegenheden over het Concilie wel een eerste plaats in. We lichten er enige punten uit. In het najaar 1562 was er een enigszins gemitigeerde opvatting over de Index uitgesproken. Sommige werken van niet-Katholieken (concordanties en dgl.) mochten door Katholieken vrijelijk worden gebruikt; Canisius juicht dit ten zeerste toe in die geest schrijft hij Hosius van uit Wenen.

Is er tengevolge van het conflict tussen Keizer en Concilie een baissestemming bij de prelaten, die ook op Hosius overslaat, dan beurt Canisius hem op.

Een ware juichkreet ontsnapt Canisius, als hij kennis maakt met Hosius' bovengenoemde Confessio. Hij betuigt, dat hij vrijwel nergens (alibi fere nusquam) een zo volledige duidelijke uiteenzetting heeft gevonden van de Katholieke dogmata.

Doch ook Hosius heeft een buitenmate gunstig oordeel over Canisius' geestelijke prestaties. Hij prijst in diens apologetische werken diens helderheid, zijn beleidvol oordeel, zijn scherpzinnig inzicht (Tesser Peter Canisius als humanistisch geleerde pag. 215) en hij volgt met de grootste belangstelling Canisius polemiek tegen de Centuriën, zijnde een verzameling Lutherse geschriften te Maagdenburg onder leiding van Flavius Illyricus uitgegeven.

In het kort bestek, dat ter mijner beschikking stond, heb ik er naar getracht iets mede te delen over de verhouding tussen een Poolse en een Nederlandse Contrareformator. Ook met Hosius' navolgers, ik denk hier in de eerste plaats aan Cromer heeft Canisius contact gehad. Deze beschikte over een talent, dat Hosius miste; hij wist door zijn pakkende spreeken schrijftrant grotere massa's te bereiken dan zijn voorganger. Hij wordt, wat dit betreft, slechts overtroffen door de Jezuïet Piotr Skarga (1536—1612). Men heeft deze laatste wel eens de belichaming van de Poolse contra-reformatie genoemd.

Speurt men naar de oorzaken waarom in een land als Polen, waar de Reformatie zulke belangrijke successen te boeken had, deze ten slotte tot minimale afmetingen wordt gereduceerd, dan mag men daarbij de werkzaamheid van de drie bovengenoemde contrareformatoren niet onderschatten. Het zal nu duidelijk zijn geworden dat in dit proces ook een Nederlander een indirecte rol heeft gespeeld.

P.

[1]) Zelfs het grote werk over Canisius van de hand van J. Brodrick vermeldt geen andere bijzonderheden over deze priester.

Hervorming van het Hoger Onderwijs en Volksontwikkeling

Wil men een duidelijk beeld van de opbloei van de volksontwikkeling in het Nieuwe Polen, men neme dan kennis van de volgende cijfers: op het ogenblik vindt men in Polen 57 hogescholen tegen 28 in het jaar '39. Dat betekent, dat er tegenwoordig op 421.000 inwoners een hogeronderwijsinstelling is, in het vooroorlogse Polen daarentegen een op 1.215.000. Het aantal studenten bedraagt nu 110.000, vroeger 50.000; dat betekent, onder inachtneming van de bevolkingsvermindering, een toename van het aantal studerenden van 305%. Bovendien is het aantal leerstoelen aan de staatsinstellingen van 782 in het jaar 1937/38 verhoogd tot 1476 in het jaar 1947/48. Deze cijfers spreken duidelijke taal.

De vooruitgang op dit gebied beperkt zich echter allerminst tot verschuivingen in getallen. De fundamentele veranderingen, die zich op het gebied van het hoger onderwijs voltrokken hebben, bestaan in de hervorming van het sociale karakter van de onderwijsinstellingen, in een algehele wijziging van het leerprogram en van de gedoceerde wetenschap.

In dit verband treedt als belangrijkste vraag naar voren: voor welke maatschappelijke groepering waren de hogescholen voor de oorlog bestemd? Van 1000 scholieren van de 1e klas van de volksschool studeerden:

a. 250 kinderen uit kringen van ondernemers en vrije beroepen,
b. 247 uit rentenierskringen,

daarentegen bezochten van 1000 arbeiderskinderen slechts 4 de universiteit, van 1000 kinderen uit kleinburgerlijk milieu 2 en van 1000 landarbeiderskinderen op zijn hoogst 1.

Nog ongunstiger wordt dit beeld, wanneer men nagaat hoeveel studenten uit arbeiders- of boerenkringen hun studie konden voltooien. Verreweg het grootste deel van de onbemiddelde studenten was wegens materiele moeilijkheden gedwongen de studie af te breken en de meesten konden op die manier ook geen einddiploma verwerven.

Het vraagstuk van de hervorming.

Het vraagstuk van de maatschappelijke hervorming binnen de academie staat tegenwoordig in het brandpunt van de onderwijsproblemen in Polen.

In de eerste jaren van haar bestaan had de republiek het vroegere elitekarakter van de universiteiten moeten overnemen, hoewel het in schrille tegenspraak stond tot de verdere ontwikkeling in het hele land. In den beginne onderscheidde zich de sociale samenstelling van de studentengemeenschap dus niet of weinig van die uit de vooroorlogse jaren, met andere woorden, voor de Poolse arbeiders- of boerenzoon was de weg naar de wetenschap voorlopig nog moeilijk begaanbaar.

De volgende cijfers kunnen deze situatie illustreren: Op 3475 toehoorders aan de Polytechnische School te Warszawa waren in het jaar 1946/47 236 studenten uit de arbeidersbevolking en 302 uit boerengezinnen, op 7658 studenten van de Universiteit te Poznań, kwamen er 416 uit arbeiderskringen en 811 van het boerenland (waaronder 1 uit een gezin van kleine boeren). Volgens een statistiek, uitgegeven door de raad voor de hogescholen is de arbeiders- en boerenjeugd in het jaar 1946/47 met 11% aan de hogescholen vertegenwoordigd geweest en hiervan kon 0,2% bogen op afkomst uit een gezin van kleine boeren en nauwelijks 7% behoorden tot de arbeidersbevolking.

Het probleem van de democratisering van de hogeschool eiste een zo spoedig mogelijke oplossing.

Voorbereidende studie-cursussen.

Allereerst bleek toen, dat het tekort aan candidaten uit de arbeiders- en boerenbevolking met voldoende vooropleiding voor het hoger onderwijs een enorme remmende factor was. De middelbare school, wier sociologische structuur zich nauwelijks van die der hogeschool onderscheidde, was niet in staat het vereiste aantal leerlingen uit kringen van de werkende bevolking in een dergelijk snel tempo af te leveren. Het was dus dringend nodig, voor het overgangsstadium een andere oplossing te zoeken. Aan de universiteiten werden zogenaamde voorbereidende studie-instellingen ingericht. Tot deze voorstudie werden niet alleen candidaten zonder examen toegelaten, maar ook jongelui, die een voldoende gymnasiale opleiding hadden. Maar ook deze nieuwigheid bracht geen bevredigende oplossing, daar het aantal, dat aan deze eisen voldeed, ook nog te klein was. Op initiatief van ideologisch-opvoedende studentenorganisaties als het Academische Jeugdstrijdverbond AZWM „Zycie" (Het Leven) en het Verbond van de Onafhankelijke Socialistische Jeugd ZNMS werden in het studiejaar 1946/47 voorstudie-cursussen gesticht.

Na drie jaar verwierven meer dan 5700 arbeiders- en boerenkinderen na het doorlopen van deze voorstudie-cursussen het recht tot toelating aan de Universiteit.

Voor alles moest die jeugd toegang tot de Universiteiten hebben, die aan de volksgemeenschap de waarborg biedt, dat haar arbeid van nut zal zijn voor de arbeidersmassa's in Polen, wier krachtsinspanning in dienst van de opbouw van het socialisme zij zal steunen en door haar theoretisch inzicht en practische ervaringen zal verrijken. Om juist deze jeugd de toelating tot de universitaire studie te vergemakkelijken, werden speciale toelatingscommissies met de keuze der sollicitanten belast.

De vruchtbare activiteit van deze studievoorbereiding en het werk der keuzecommissies hebben tot een radicale wijziging in de sociologische structuur van de aankomende studentengeneratie geleid. In het jaar 1948/49 behoorden ongeveer 50% der studenten in het 1e studiejaar tot de arbeiders- en boerenbevolking, — wel een bewijs, welke mogelijkheden het nieuwe Polen de arbeidersjeugd biedt.

Deze toelatingscijfers geven nog maar een begin van een sociologische hervorming in de studentenwereld. Wat nog ontbreekt zijn gewaarborgde materiele omstandigheden voor de studerende jeugd; voor haar levensonderhoud tijdens de studie moet eerst een vaste basis worden geschapen.

Royale ondersteuning.

Een belangrijk deel der studenten is werkstudent en heeft met finantiële moeilijkheden te kampen. De hulp, die van staatswege ter beschikking gesteld wordt is in verhouding tot wat er nodig is, niet voldoende, al betekent die een enorme prestatie in het kader van de wederopbouw. Ondanks de economische moeilijkheden nemen de staatsbijdragen voortdurend toe, terwijl zij toch reeds een hoge uitgave op het staatsbudget vormen.

In 1949 zijn ruim 2,5 milliard Złoty (dat is ruim 26 millioen gulden) voor steun aan studenten uitgetrokken; deze som komt overeen met de uitgaven voor het gehele hoger onderwijs vóór de oorlog en bedraagt het zevenvoud van de ondersteuing aan studenten in het vooroorlogse Polen.

Ook het aantal studenten, dat van staatswege studiebeurzen toegewezen krijgt, is belangrijk toegenomen. Terwijl vóór de oorlog nauwelijks 9,8% van alle studenten studiebeurzen verwierven, bedroeg dit aantal in het studiejaar 1946/47 ongeveer 13,6%, in het jaar 1947/48 15% en in 1948/49 26,8%.

De verandering van de staatsvorm en de daaruit voortvloeiende economische omwenteling plaatste ook de hogescholen voor nieuwe taken. Voor het vervullen hiervan was echter een fundamentele wijziging van de bestaande structuur der hogescholen een voorwaarde. Er had een hergroepering in de vakkundige specialisatie aan de Universiteiten plaats, die zich het beste laat illustreren met de volgende cijfers: in het studiejaar 1937/38 waren er 40 faculteiten voor theologie en philosophie, in het jaar 1946/47 28, dus 30% minder; voor rechts- en staatswetenschappen 13 faculteiten in het jaar 1937/38 en 17 in het jaar 1946/47, dat zijn 31% meer; van land- en tuinbouwkundige faculteiten bestonden er vcor de oorlog 8 en tegenwoordig 17, dus 112% meer; 6 handelswetenschappelijke staan tegenover 9, dus 50% meer; vroeger waren er 15 medische, nu 17, een vermeerdering van 13%; 11 technische faculteiten voor de oorlog staan tegenover de 36 van nu, 327% meer. Ook het percentage studenten der verschillende faculteiten heeft zich ten opzichte van het totale aantal gewijzigd.

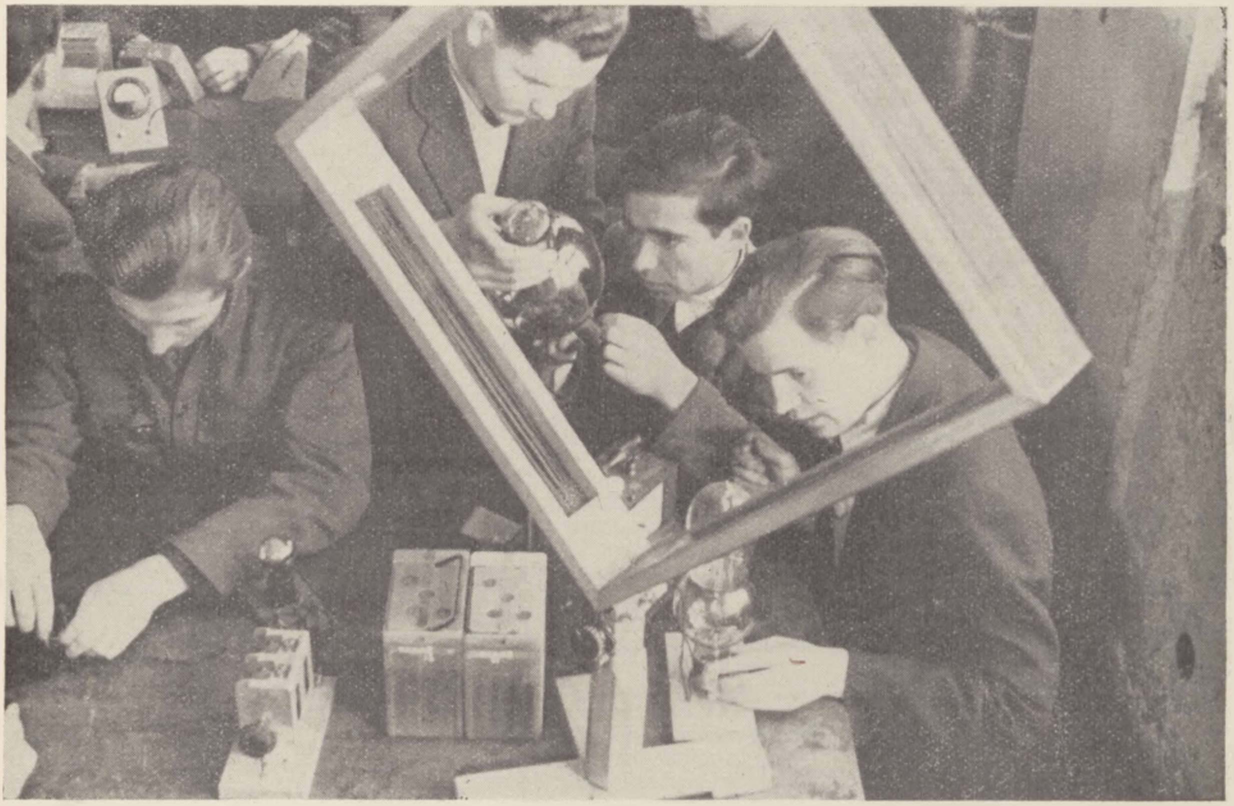
Structurele verandering.

Deze verandering in structuur vormt echter pas de eerste etappe der hogeschoolvorming. Van beslissende betekenis zijn de onderwijsmethoden en de inhoud der colleges.

Een van de noodzakelijkste taken der universiteiten is de versnelde opleiding van hooggekwalificeerde werkkrachten, die in alle takken der volkshuishouding gevraagd worden. Wie nu de hogeschool verlaat, behoeft geen werkloosheid meer te vrezen. Direct na beëindiging van hun studie kunnen de studenten zich in dienst van het sociale en economische leven stellen, dat hen op vele belangrijke gebieden dringend nodig heeft. Zo worden de academisch gevormden tot helpers bij de verwerkelijking van het zesjarenplan.

Om de jeugd voor de grote eisen, welke het Poolse volk gesteld zijn, behoorlijk voor te bereiden, werd in 1949 een principiële wijziging van het leerplan tot een systeem

Op het lyceum van de P.T.T. te Warszawa. De leerlingen tijdens een radiotechnische oefening

Op de volksuniversiteit in Pawlowice

in twee etappen ingevoerd.
Waarin bestaat dit systeem? De studie valt uiteen in twee etappen. De eerste omvat een 3 resp. 3½-jarige opleiding tot ingenieur, leraar, landbouwkundige, econoom, enz. De tweede etappe, die ongeveer twee jaar duurt, geeft theoretisch-wetenschappelijke opleiding, die voor wetenschappelijk geïnteresseerde candidaten bedoeld is.
Dit twee-etappensysteem maakt reeds na 3 jaar beroepsarbeid mogelijk, zonder de weg tot verdere studie te versperren, voorzover bij de betreffende candidaten bijzondere bekwaamheden en een overeenkomstige graad van ontwikkeling aanwezig zijn. Het systeem werd in 1949 voor het eerst op technische hogescholen ingevoerd en het zal hier en ook op andere gebieden zonder twijfel tot een vruchtbaar nauwer contact tussen hogeschool en economisch leven leiden.

De Poolse studentenvereniging.

In April 1949 had in Warszawa een landelijk congres van Poolse studenten plaats, waarbij de „Vereniging van Poolse Studenten" (Z.S.P.) in het leven werd geroepen. Zij omvat alle studenten zonder onderscheid van afkomst, religieuze of politieke opvattingen en heeft tot doel hen tot vaderlandslievende burgers op te voeden, die met de vredelievende jeugd in de gehele wereld in vriendschap willen leven.
In deze vereniging werden de leden van alle tot dusver bestaande studentenorganisaties opgenomen. Samen met het Verbond der Pools Academische Jeugd zal de Z.S.P. er naar streven de studiediscipline te verhogen en de studieresultaten te verbeteren. Zowel culturele en artistieke werkzaamheid als vancantiezorg behoren tot de taken van deze nieuwe organisatie. Ten slotte streeft de Vereniging ernaar via de vakverenigingen een nauwer contact met de werkende bevolking te onderhouden.
Het doel der „Vereniging van Poolse Studenten" valt samen met dat van alle progressieve elementen in de werkende massa's in Polen — het is: de herschepping van een in technisch en economisch opzicht achtergebleven land tot een economisch leidinggevende staat, tot een modern, machtig en welvarend land, waarin de mens niet meer het uitbuitingsobject van zijn medemens is. Dit doel, de vestiging van de socialistische staat, hangt voor zijn verwerkelijking voor een groot deel af van de medewerking van de jeugd.

Een breed arbeidsveld.

Afgezien van zijn medewerking aan alle progressieve activiteit in Polen, van zijn deelname aan de dagelijkse strijd en arbeid der werkende massa's, vervult het Verbond der Pools Academische Jeugd ook specifieke, met het hogeschoolwezen en de studentenbelangen samenhangende opdrachten.
De opbouw van nieuwe productiecentra, de overgang naar nieuwe landbouwmethoden op het platteland, de verhoging van de levensstandaard van werkers in stad en land, de strijd tegen een achterlijk beschavingspeil, het verbreiden van kennis en het verhogen van het cultureel niveau, de versterking van het democratische staatsapparaat en de coördinatie van de staatsleiding op alle gebieden, het behoort alles tot

het brede arbeidsveld der nieuw te verwachten kaders van ingenieurs, artsen, landbouwers, veeartsen, leraren, economen, juristen, kunstenaars en literatoren.

Het beheersen van dit enorme gebied is niet slechts zaak van een grote staf van vakarbeiders, maar tevens is hierbij van node een politiek verantwoordelijkheidsgevoel, een socialistische gezindheid, die van ganser harte de opbouw van het socialisme beoogt. En volgens het statuut van het Verbond der Poolse Academische Jeugd behoort dit dan ook tot zijn belangrijkste taak of, zoals het daar geformuleerd is: „Ons antwoord op de prestaties van arbeiders en boeren, op de arbeidswedijver in fabrieken, mijnen en dorpen, is de wedijver der wetenschap, is de strijd om een nieuw aspect der intelligentia, om een nieuw stempel op de beschavingscentra. Dat is onze plicht, dat is de verplichting van de voorhoede der jonge intellectuelen tegenover het Poolse volk".

De eerste plicht van de leden van het Verbond is een conscientieuze studie van hun vak. Een groot aantal studenten, vooral zij, wier ongunstige materiële omstandigheden een normaal onderwijs op de middelbare school verhinderden, heeft moeilijkheden bij de studie. Voor deze studenten heeft het Verbond, voor leden en niet-leden, herhalingscursussen en bijlessen ingesteld, daar de vooruitgang in wetenschappelijke opleiding een zaak is van de gehele organisatie van de ZAMP (dit is de naam van het Verbond).

Het vrije onderzoek.

Doordringen in de wetenschap betekent geenszins het critiekloos aanvaarden van de ex cathedra voorgedragen wetenschap. De ZAMP komt op voor de vrije meningsuiting en voor de vrijheid van het wetenschappelijk onderzoek, hij maakt zijn leden vertrouwd met een wetenschappelijk gefundeerde wereldbeschouwing en wapent hem op deze wijze tegen de verbreiding van anti-wetenschappelijke theorieën. Tegelijkertijd toont hij het klassekarakter van de wetenschap aan en wijst op het gevaar van de bedriegelijke these van de zogenaamde apolitieke houding van de wetenschap. Door zelfstudie of door gemeenschappelijk werken in wetenschappelijke groepen leren de leden de nieuwste resultaten van de vooruitstrevende wetenschap, kennen. Vooruitstrevende professoren bevorderen dit.

De specialist, die zijn taak in de maatschappij volgens zijn geweten en met toewijding vervullen wil, moet een helder begrip hebben van de zin der sociale omwentelingen en actief aan de hervorming deelnemen.

„Wij willen onze wereldbeschouwing vormen naar de beste vooruitstrevende tradities van het volk en de gehele mensheid, haar gronden op de ervaring van de vrijheidsstrijd der Poolse volksmassa's en van de gehele wereld, die tot een algehele sociale vrijheid voert. Wij willen de wetten leren kennen, volgens welke zich de ontwikkeling van maatschappij en natuur voltrekt". Dit zijn de beginselen, neergelegd in de inleiding van het statuut, die de taak van het Verbond der Poolse Academische Jeugd het beste kenschetsen.

Practisch werken.

Het behoeft wel geen nader betoog, dat de Poolse hogescholen, in tegenstelling tot die in het voorloorlogse Polen, academici willen vormen, die niet van de brede lagen van het volk gescheiden leven, maar die, als nieuwe culturele lichting uit het volk, ook in alle problemen der volksgemeenschap geïnteresseerd zijn en actief aan de arbeid deelhebben.

De opvoeding van de academische jeugd tot deze verbondenheid met de werkende bevolking is wederom een taak voor de ZAMP. Door de vorming van „groepen voor sociale arbeid", waartoe 5000 studenten behoren, beijvert zich de ZAMP voor de verbreiding van de verworven kennis over de brede lagen der werkenden op het platteland en in de stad. Bovendien heeft de ZAMP Zondagscursussen ingesteld; 68 worden er op het land gegeven en in de stad 42 in verschillende werkplaatsen. Medische studenten houden voordrachten over hygiëne en sanitaire inrichtingen op het platteland, zij leiden medische adviesbureaux en werken bovendien nog aan de bestrijding van het analphabetisme.

Deze groepen voor sociaal werk van de ZAMP helpen het Poolse Jeugdverbond bij het verhogen van de volksontwikkeling in fabrieken, dorpen en scholen.

De ZAMP verzamelt ongeveer 25% van alle studenten in zijn rijen. Hij neemt actief deel aan het gehele universitaire leven en streeft ernaar de hogescholen te maken tot pijlers van het socialisme in Polen.

Halina Altman.

Noot.

Het is in dit verband aardig ook iets over Nederland te vertellen. De ongelijke maatschappelijke vertegenwoordiging onder de studenten begint n.l. in ons land ook een probleem te worden, waarover steeds meer mensen, vooral academici, zich ernstig zorgen maken. De afd. Utrecht van het Verbond van Wetenschappelijke Onderzoekers heeft in Mei 1949 over dit onderwerp een rapport uitgegeven, „Sociale aspecten van de recrutering der studenten", waarin men niet alleen een grote hoeveelheid statistisch materiaal kan vinden, maar ook een vernietigend oordeel over de huidige selectie voor de universiteit, die hoofdzakelijk door financiële omstandigheden wordt bepaald, en een voor Nederland verheugend progressief voorstel, om aan alle studenten een studieloon te verstrekken, waardoor het ook voor financieel niet draagkrachtigen mogelijk zal worden te studeren.

In het cijfermateriaal van dit rapport kunnen wij lezen, dat van de arbeidersbevolking van Nederland (industrie- en landarbeiders tezamen), die 43% van de bevolking vormt, 1% studenten aan onze universiteiten studeert. Deze cijfers zijn ontleend aan de „Statistiek van de sociale omstandigheden der studenten, studiejaar 1947/48", en hebben betrekking op 77% der studenten. Uit de hoogste inkomensgroepen, die 8% van de bevolking uitmaken, komen 44% der studenten.

Op een congres over de Toelating tot het Hoger Onderwijs, dat op 9 en 10 December in de Aula van de Amsterdamse Universiteit, mede naar aanleiding van dit rapport gehouden werd, preciseerde Prof. Dr J. P. Kruyt deze cijfers nader, volgens gegevens die alle studenten betreffen. Prof. Kruyt gaf als percentage studenten, wier vader industrie- of landarbeider is 2.1% (eveneens voor het jaar 1947/48). Hij wees erop, dat dit nog een sterke toename betekent sinds 1936/37, want toen bedroeg het 0.4%!

Volgens gegevens, die Prof. Dr F. L. Polak in zijn rede op ditzelfde congres meedeelde, betaalt het Rijk thans per jaar netto aan studie-bijdragen ruim 1 millioen, d.i. 0.3% van het budget van het departement van O.K. en W., 0.03% van het totale overheidsbudget en 0.006% van het nationaal inkomen. Minder dan 10% der studenten geniet op de een of andere wijze financiële steun van Rijkswege.

(Vert.)

Ontmoeting tussen

stad en land

Katowice is een centrum van de Silezische industrie. Hier vindt men de mijnschachten, de kolenloodsen en vele, vele fabrieken. Op het station van Katowice is een trein binnengelopen. Hij kwam uit het veraf gelegen Chełm, 400 km van Katowice vandaan. Zoals Katowice een industriecentrum is, zo is Chełm het centrum van de landbouw. De reizigers komen de trein uit. Men behoeft hen slechts even aan te kijken om in hen de dorpsbewoners te herkennen. Er zijn veel vrouwen bij. Zij hebben haar mooiste kleren aangetrokken — oude regionale klederdrachten. Ook de mannen hebben hun bronskleurige boerenpakken aan, versierd met rooddoorstikte randen. Ze dragen lage stijve hoeden met kleurige linten.

Het moet wel een bijzondere gebeurtenis zijn, die deze mensen ertoe gebracht heeft in de kisten en koffers te duiken, waarin deze mooie kleren opgeborgen zijn. Door de week kleden de boeren zich gewoon, net als in de stad. Vaak ziet men de boeren aan hun werk in overall. De tijd staat ook hier niet stil. De mechanisatie van de landbouw heft de uiterlijke verschillen tussen arbeiders en boeren op.

Maar op feestdagen en bij plechtige gelegenheden wordt het anders. Dan trekt het dorp de drachten van zijn voorouders aan, net zo als wij ze nu op het station van Katowice aanschouwen.

De bevolking uit de streek van Chełm bezoekt voor de eerste maal Silezië en zijn mijnwerkers. Zij willen deze arbeiders, hun leven en ook hun arbeidsmethoden leren kennen. Maar ze wensen zelf ook gezien te worden — en wel van hun beste kant — vandaar hun feestkleding.

Op het station worden ze door de mijnarbeiders opgewacht. Ook deze hebben hun feestelijke kledij aangetrokken, de zwarte mijnwerkersdracht met hoeden door veren versierd. De gezichten der mijnwerkers zijn smal en donker, het tegendeel van die hunner gasten, waarop men de uitwerking van wind en zon kan waarnemen.

Gezamenlijk verlaten zij het station. Ze rijden niet naar het hotel, ze gaan liever te voet. Zo zullen ze meer kunnen zien.

En er is wat te zien. De boer Szczepan Martysiak kijkt naar de lucht en zegt: „Zelfs de hemel is bij jullie anders. En de huizen zien er uit alsof ze met roet besmeurd zijn."

„De hemel is bij ons grijs en de huizen zijn besmeurd," zo verklaart Alojzy Skowron, een mijnwerker uit de loods „Prezydent", „omdat bij ons de loodsen en de fabrieken dag en nacht roken — en kijk maar eens hoeveel het er zijn!"

Ze lopen juist over het viaduct, het uitzicht is ruim en wijd. Wat is dat land anders! Zo ver het oog reikt: schoorstenen, plompe ketels, die stoom uitblazen, torens, traliewerk en alles gehuld in rook en stoom, die als zware wolken neerhangt.

„Ach," zucht Sofia Bujak, een boerin, „jullie hier, jullie ziet door die rook de wereld niet meer."

„We zien hem wel, we zien hem..." lacht de mijnwerker, „maar onze wereld is anders dan die van jullie. Kom maar mee en kijk maar es, misschien bevalt hij jullie ook."

De boeren bekijken deze andere wereld. De zwarte wereld van de kolenmijnen en de witte huisjes van de arbeiders, waarvan er duizenden in de laatste jaren gebouwd werden.

De mijnwerkers brengen hun gasten naar de kindercrèches die bij de schachten zijn ingericht en naar de kleuterscholen. Ze nodigen hen in de fabrieken, waar de boeren kunnen zien, hoe een machine, die zij zelf gebruiken, ontstaat. De ploeg, die door arbeidershanden gemaakt is, verbindt de stad met het dorp. Door de producten, die op het dorp gekweekt en door de verkoopscoöperaties aan de arbeiders geleverd worden, voelt het dorp de band met de stad. De leuze van de eenheid tussen boeren en arbeiders krijgt hier meer inhoud.

Voor zulke kennismakingen tussen boeren en arbeiders doet men in Polen zeer veel. In het laatste kwartaal van het afgelopen jaar werden zeer veel uitstapjes van boeren naar de arbeiders in de steden en industriecentra georganiseerd. Aan deze uitstapjes hebben 171.000 mensen deelgenomen. In het eerste kwartaal van dit jaar steeg het aantal bezoekers tot 211.000. Uit alle delen van het land bezochten de boeren de steden en de arbeiderswijken.

Er wordt niet alleen persoonlijk kennis gemaakt, maar er worden werkelijke vriendschappen gesloten. In de zomermaanden, in de vacantie, ontvangt het dorp de stadsbewoners, de arbeiders. De vriendschapsband wordt sterker. Op deze wijze verkrijgt men een van de belangrijkste beginselen van de nieuwe democratische staat, de eenheid tussen boeren en arbeiders.

Er worden voorbereidingen getroffen om de leden van gemeenschappelijke en staatsboerenbedrijven in de mogelijkheid te stellen, hun wintervacantie in verschillende steden door te brengen. Men gaat daarbij uit van de gedachte, dat het voor de boeren aantrekkelijk moet zijn, hun vacantie in de stad door te brengen, evenals het voor de stedeling bekoring heeft gedurende zijn vacantie van de natuur te kunnen genieten. Bovendien is voor de boeren het verblijf in de stad tijdens hun vacantie van culturele waarde.　　T. B. I.

Korte berichten

Cultureel leven

Profesor Henri Wallon is in Polen aangekomen, waar hij gedurende een week een serie lezingen zal geven aan de Jagellonen Universiteit van Krakow, die hem de leerstoel in de paedagogie en kinderpsychologie heeft aangeboden.

Modernisering van de arbeiderswijk Praga

De dichtbevolkte wijk Praga vormt het grootste deel van de stad Warszawa op de rechteroever. Praga heeft tot nu toe nauwelijks geprofiteerd van de zorgen der stedenbouwkundigen en is over 't algemeen gebleven zoals het was, verouderd, slecht begaanbaar en hier en daar ongezond. Men heeft dus besloten, om te beginnen, met de bouw van een woonwijk voor 18.000 mensen, waarvan de as loodrecht op de Stalingradstraat zal staan. Van dit jaar af zullen twee woonblokken gebouwd worden, met een inhoud van 64.000 m^3. De huizen zullen twee of drie verdiepingen hoog zijn. De aankleding zal bijzonder verzorgd worden.
De wijk, die een bioscoop, een cultureel centrum, een gebouw voor de vakverenigingen, een Partijgebouw, markthallen, een groot restaurant en een fraai café zal bezitten, zal ook ruim voorzien worden van bloeiende parken met standbeelden en fonteinen. Hij zal aan de toekomstige autostrada naar het Noorden komen te liggen; in het Zuiden zal hij uitzicht geven op grote groene velden; in het Oosten zal een sportpark voor de jeugd worden aangelegd.

De Internationale Dag van de Jeugd

Ter gelegenheid van de Internationale Dag voor de Jeugd heeft de Minister van Openbare Gezondheid de zeer spoedige opening aangekondigd van een inrichting voor warme baden, speciaal voor kinderen. Dit is het eerste voorbeeld van een dergelijke badplaats in Polen. Overigens maakt men bekend, dat op dit ogenblik 500 crèches in Polen in bedrijf zijn (tegen 33 voor de oorlog) en dat 340.000 kinderen de kleuterscholen bezoeken (tegen 6.000 voor de oorlog).

Verklaringen van de Poolse ambassadeur in Frankrijk betreffende het plan van een Frans-Duits staal- en steenkoolkartel

De Heer J. Putrament, Pools ambassadeur in Frankrijk, heeft op de 25e Mei een onderhoud gehad met de Heer A. Parodi, secretaris-generaal van het Franse Ministerie van Buitenlandse Zaken, betreffende het plan voor een Frans-Duitse staal- en steenkoolkartel. Na afloop van dit onderhoud heeft de Heer Putrament een interview toegestaan aan het Franse Persagentschap, waarin hij duidelijk verklaard heeft: „Polen ziet in het Duitse imperialisme en revisionisme, die, gesteund en aangemoedigd door Wallstreet, weer opkomen in West-Duitsland, een bedreiging van de wereldvrede.

Een nieuwe roman van Witold Zalewski, „De tractoren zullen de lenteoverwinning behalen".

Het boek, dat Witold Zalewski zo juist gepubliceerd heeft, markeert een belangrijk moment in de Poolse literaire productie, zowel door de keuze van het thema: de eerste productiecoöperaties op het platteland, als door zijn literaire conceptie, waarin de psychologische roman plaats maakt voor een literaire reportage, waarin de held niet een individu is, maar de collectiviteit zelf, in haar strijd en evolutie. Dit boek bewijst, onafhankelijk van zijn kwaliteiten, dat de Poolse schrijvers verbonden zijn aan de werkelijkheid van heden en dat hun werken een weergave bieden van de omwentelingen, die zij meemaken.

Een model Cultureel Centrum in Zoliborz

Met de opbouw van de arbeiderswijk Zoliborz was reeds voor de oorlog een aanvang gemaakt. Maar het was eerst na de bevrijding dat zij werd voltooid en dat het culturele centrum, het eerste in zijn soort in Warszawa, werd ontworpen en gebouwd.
De culturele behoeften van de wijk maakten een dergelijke oplossing dringend noodzakelijk. De plaatselijke bibliotheek leende jaarlijks 140.000 boeken uit, de tentoonstellingen werden bezocht door ongeveer 20.000 personen, tientallen concerten en variété-avonden hadden een talrijk bezoek getrokken, evenals de literaire avonden. Avondcursussen vertoonden hetzelfde beeld, evenals de koren en amateurs-toneelgezelschappen.
Om al deze redenen werd de bouw van een cultureel centrum een dringende noodzakelijkheid. Tegenwoordig zullen alle 7.000 inwoners van de wijk kunnen profiteren van de culturele en ontwikkelingsmogelijkheden.
Het gebouw werd ingewijd op de 1e Mei en bevat o.a. een vergaderzaal voor 300 personen, een bibliotheek met 80 zitplaatsen en een leeszaal voor tijdschriften. Bovendien is er een speelzaal, waar tafels voor tafeltennis en biljard staan, en een zaal voor gymnastiek en rhythmische dans. Op de eerste verdieping ligt een tweede vergaderzaal met plaats voor 100 personen. Men vindt er bovendien talrijke zalen voor spel, cursussen, bijeenkomsten, een bar, enz.
De bouw van de aan 550 personen plaats biedende schouwburgzaal zal in de loop van het jaar voltooid worden.
Naar het voorbeeld van dit eerste culturele centrum zijn reeds drie andere in aanbouw in verschillende stadswijken en in de toekomst zal geen stadswijk meer ontworpen worden zonder dat de culturele instellingen in het plan zijn opgenomen op voet van gelijkheid met de andere openbare diensten.

Grzegorz Fitelberg

De ook in Nederland vermaarde dirigent G. Fitelberg werd op 16 Juni ter gelegenheid van het vijfjarig bestaan van het grote Poolse symphonie-orkest van de Poolse radio, onderscheiden met de orde „Sztander Pracy" (Arbeidsbanier). De plechtigheid vond plaats tijdens een uitvoering van het orkest.

BIJ DE FOTO's:

Links boven: *Grzegorz Fitelberg na zijn decoratie op 16 Juni met het Warszawase philharmonisch orkest.*

Rechts boven: *De Franse geleerde professor Wallon aanvaardt een leerstoel aan de Jagiello-universiteit te Kraków. We zien de heer Wallon, die in Frankrijk het lot van Joliot Curie moest delen, in gesprek met de Poolse minister Skrzeszewski.*

Links onder: *Vijfhonderd Katholieke geestelijken, leden van de vereniging van de strijd voor vrijheid en democratie komen bijeen in Auschwitz, op de dag waarop voor tien jaren het eerste transport met gevangen genomen geestelijken aankwam. Nadat de krans was neergelegd ondertekenden zij de vredesoproep van Stockholm.*

Rechts onder: *Boleslaw Bierut, president van Polen, en Walter Ulbricht, vice-president van de Duitse Democratische Republiek, begroeten elkander. Zoals bekend heeft het democratische progressieve gedeelte van het Duitse volk vriendschap gesloten met zijn Poolse buren. De Oder-Neisse grens is door hen erkend als de vredesgrens en een reeks economische en culturele verdragen en overeenkomsten gesloten.*

VERENIGING NEDERLAND-POLEN

Comité van Aanbeveling:

Prof. Dr. B. Becker, Amsterdam
J. H. Cohen Stuart, Bussum
Mr. H. Cost Budde, Voorburg
Mr. S. Davids, Amsterdam
Mr. P. E. Eldering, Amsterdam
J. D. L. Le Febvre, Laren N.H.
Prof. Dr. J. A. van Hamel, Baarn
Ed. Hoornik, Amsterdam
W. Huisman, litt. slav. dra., Wassenaar
B. Jelgersma, Amsterdam
H. Ch. G. J. van der Mandere, 's-Gravenhage
Jan H. de Groot, Arnhem
Prof. Dr. R. van der Meulen, Leiden
Mr. W. M. van Meurs-van der Burg, A'dam
Mevr. Dr. E. E. Prins-de Jong, Leiden
Mevr. Mr. I. E. Prins-Willekes Mac-Donald, Amsterdam
H. M. van Randwijk, Amsterdam
Ir. J. W. Rodenko, 's-Gravenhage
Henriette Roland Holst van der Schalk, Overveen
Prof. Dr. Jan Romein, Amsterdam
Mevr. Dr. Annie Romein—Verschoor, A'dam.
Jhr. W. J. H. B. Sandberg
P. J. J. Verlooy, Leiden
Victor E. van Vriesland, Amsterdam
Dr. L. P. Walburgh Schmidt, Oegstgeest
M. J. Wentinck, 's-Gravenhage
Prof. Dr. W. F. Wertheim, Amsterdam
Sam de Wolf, Amsterdam